

de Rechtspraak

Rechtbank
Midden-Nederland

[| AANTEKENEN | | PER POST | | PER FAX 085-599480 | | EMAIL

Gedeputeerde Staten van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

Bestuursrecht

bezoekadres
Vrouwe Justitiaplein 1
3511 EX Utrecht

correspondentieadres
Postadres: Postbus 16005,
3500 DA Utrecht

t 088 36 20000
f
www.rechtspraak.nl

Bij beantwoording de datum en
ons kenmerk vermelden. Wilt u
slechts één zaak in uw brief
behandelen.

datum 26 november 2021
onderdeel Team 1
contactpersoon [REDACTED]
doorkiesnummer 088 [REDACTED]
ons kenmerk zaaknummer UTR 21 / 4589 NATUUR
uw kenmerk 2021-013216
bijlage(n) A1x/m AB
faxnummer afdeling
onderwerp het verzoek van Stichting De Faunabescherming te Amstelveen

Geachte heer/mevrouw,

Over het verzoek om een voorlopige voorziening met zaaknummer UTR 21 / 4589 NATUUR deel ik u het volgende mee.

De rechtbank heeft van Stichting De Faunabescherming een verzoekschrift (met bijlagen) ontvangen. Ik stuur u hiervan een kopie.

Ik verzoek u **per omgaande** de stukken in te dienen die betrekking hebben op deze zaak.

Ik verzoek u:

- **alle** aan het bestreden besluit voorafgaande stukken in te zenden, inclusief de al bij het verzoekschrift overgelegde stukken;
- de stukken te nummeren;
- de stukken in chronologische volgorde te leggen;
- de stukken in tweevoud aan te leveren;
- een inventarislijst bij te voegen;
- aan te geven of er volgens u sprake is van een belanghebbende en zo ja, de volledige naam- en adresgegevens van de belanghebbende te vermelden.

Als u wilt dat op bepaalde stukken geheimhouding wordt toegepast, dan moet u de betreffende stukken in een afzonderlijke gesloten envelop doen, met daarop de vermelding "geheimhouding art. 8:29 Awb". De gesloten envelop moet u vervolgens met de redenen waarom u verzoekt om geheimhouding in een gewone envelop verzenden of met een koeriersdienst laten bezorgen.

U kunt desgewenst een verweerschrift indienen.

Wilt u naam, telefoon- en faxnummer van de functionaris die de zaak bij u behandelt vermelden?

datum 26 november 2021
kenmerk zaaknummer UTR 21 / 4589 NATUUR
pagina 2 van 2

Als u naar aanleiding van deze brief vragen hebt, kunt u contact opnemen met de administratie van de rechtbank op het hierboven vermelde doorkiesnummer.

Als u de rechtbank belt of schrijft, verzoek ik u het zaaknummer te vermelden.

[Redacted]
Hoofdbestend,
[Redacted]

A1

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

Besluit

Verzoek tot handhaving

Datum
22 november 2021

Zaaknummer
2021-013216

Onderwerp
Handhavingsverzoek ontheffing afschot
hoefdieren en wilde zwijnen

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 5

INGEKOMEN 23 NOV 2021

Ontvangstdatum uw verzoek
19 oktober 2021

Wet
Wet natuurbescherming

Wij hebben van u, namens de Stichting De Faunabescherming, een verzoek tot handhaving ontvangen. U vraagt ons om de ontheffing die is verleend aan de Faunabeheereenheid op 24 september 2019 (hierna: de ontheffing) inzake het afschot van hoefdieren en wilde zwijnen te handhaven, in te trekken dan wel te wijzigen (beperken).

Uw verzoek omvat het volgende:

- Op dit moment zijn er drie roedels wolven gevestigd op de Veluwe, waar tevens zeer intensief wordt gejaagd op onder meer hoefdieren en wilde zwijnen. Inmiddels is er een wolf doodgeschoten. Grootschalig afschot van eerder genoemde hoefdieren vindt plaats door de Faunabeheereenheid op basis van de aan haar verleende ontheffing. Het grootschalige afschot zal naar uw mening onvermijdelijk leiden tot verstoring van de wolven alsmede hun voorplantingsplaatsen en leef-, rust- en foerageergebieden. Dit is een overtreding van artikel 3.5, tweede lid van de Wet natuurbescherming (hierna: de Wnb).
- Bij het verlenen van de ontheffing is geen rekening gehouden met risico van verstoring, het doden of verwonden van de wolven in het gebied. Er is sprake van overtreding van artikel 3.5, eerste lid van de Wnb.
- U verzoekt ons om het afschot op en rond de Veluwe stil te leggen dan wel zeer strikt te beperken, totdat op basis van een ecologische beoordeling wordt aangetoond dat verstoring/verwonding/doding van de wolf niet zal optreden. Handhaving dient naar uw mening plaats te vinden op basis van artikel 7.2 van de Wnb.
- Tevens verzoekt u ons om op basis van artikel 5.4, eerste lid onder b, c en d van de Wnb, de ontheffing in te trekken dan wel te wijzigen, omdat daarin niet is meegenomen dat de wolf zich inmiddels blijvend op de Veluwe heeft gevestigd, en het afschot onvermijdelijk zal leiden tot verstoring/verwonding/doden van de wolf. De ontheffing is naar uw mening niet uitvoerbaar zonder dat deze tot overtreding van de Wnb zal leiden.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

291121Batch702

000000708

Datum
22 november 2021

Zaaknummer
2021-013216

Blad
2 van 5

Besluit

Wij gaan niet handhavend optreden.

Motivering

Geen overtreding in de zin van artikel 3.5, eerste lid en tweede lid van de Wnb

Artikel 3.5, eerste lid Wnb bepaalt dat het verboden is in het wild levende dieren van soorten, genoemd in (...) in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.

Artikel 3.5, tweede lid Wnb bepaalt dat het verboden is dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.

Bij ontheffing van 24 september 2019 is aan de Faunabeheereenheid toestemming verleend voor het opzettelijk doden van de onder 3.10, eerste lid van de Wnb vallende soorten: edelhert, wild zwijn, ree en het vangen van wild zwijn in samenhang met artikel 3.17, eerste lid onder b1, 2, 3 en c3 en artikel 3.17, tweede lid Wnb in het kader van schadebestrijding en populatiebeheer. De ontheffing is verleend in het kader van de artikelen 3.8, vijfde lid onder b en 3.10, tweede lid van de Wnb genoemde belangen.

U geeft in uw verzoek aan dat er sprake is van overtreding van artikel 3.5, eerste lid Wnb. Daarvan is naar onze mening geen sprake. Het feit dat er één wolf gedood is door een kogel, levert geen bewijs dat deze is gedood in het kader van de uitvoering van de ontheffing en dat daarbij sprake is geweest van opzettelijk doelgericht handelen. Momenteel is daarvoor nog strafrechtelijk onderzoek gaande. De stelling dat door het uitvoering geven aan de ontheffing er opzettelijk sprake is geweest van doelbewust handelen, kan door ons niet gevolgd worden, nu niet vaststaat dat de betreffende wolf in dit kader is dood geschoten.

U geeft in uw verzoek tevens aan dat er sprake is van overtreding van artikel 3.5, tweede lid Wnb. U geeft daarbij niet aan in welke mate er sprake is van verstoring. Wil er sprake zijn van verstoring, dan zal er een zekere mate van schadelijkheid voor de wolf moeten zijn, zoals een negatief effect op de overlevingskans of voortplanting van de wolf. Bepalend daarvoor zijn de intensiteit, de duur en de frequentie van de versturende handelingen. Uit onze waarnemingen van de wolf blijkt dat deze zich onder meer ophoudt op de militaire oefenterreinen op de Veluwe ASK (artillerie schietkamp) nabij 't Harde en het ISK (Infanterieschietkamp) nabij Harskamp, waar veel geschoten wordt. Ook in Duitsland en België verblijven wolven veelvuldig op militaire terreinen waar veel geschoten wordt. Hieruit blijkt dat de wolf geen hinder ondervindt van de geluiden van schoten in zijn directe omgeving. De conclusie dat deze activiteiten daarom als versturende factor beschouwd kunnen worden, kan door ons dan ook niet gevolgd worden. Vast staat dat schietactiviteiten geen negatief effect kunnen hebben op de overlevingskans of voortplanting van de wolf. Van verstoring is naar onze mening geen sprake. Derhalve is er geen sprake van overtreding van artikel 3.5, tweede lid Wnb.

Gelet op bovenstaande is er geen sprake van overtreding van de Wnb en zijn wij niet bevoegd om te handhaven.

 provincie
Gelderland

Datum

22 november 2021

Zaaknummer

2021-013216

Blad

3 van 5

Intrekking of wijziging van de ontheffing, artikel 5.4, eerste lid, onder b, c en d Wnb

Artikel 5.4, eerste lid Wnb bepaalt:

1. Een bij of krachtens deze wet verleende vergunning of ontheffing kan worden ingetrokken of gewijzigd indien:
 - a. (...);
 - b. De gegevens op grond waarvan de vergunning, onderscheidenlijk ontheffing is verleend zodanig onjuist of onvolledig blijken te zijn dat, waren de gegevens bekend geweest, een andere beslissing zou zijn genomen;
 - c. De vergunning, onderscheidenlijk ontheffing in strijd met wettelijke voorschriften is verleend, of
 - d. De omstandigheden sedert het tijdstip waar de vergunning, onderscheidenlijk ontheffing is verleend zodanig zijn gewijzigd, dat deze niet, niet zonder beperkingen of voorwaarden, of onder andere beperkingen of voorwaarden zou zijn verleend, indien deze omstandigheden op het tijdstip waarop de vergunning, onderscheidenlijk ontheffing is verleend zou hebben bestaan.

U verzoekt ons om intrekking van de ontheffing op grond van de onder b, c en d genoemde gronden van artikel 5.4, eerste lid Wnb.

Artikel 5.4, eerste lid onder b Wnb

U gaat er in uw verzoek van uit dat er geen gegevens bekend waren van de aanwezigheid van de wolf op de Veluwe ten tijde van de ontheffingsverlening en dat deze ontheffingsverlening daarmee is verleend op basis van onjuiste gegevens.

De ontheffing is verleend op 24 september 2019. Ten tijde van de ontheffingsaanvraag en -verlening was bekend dat de wolven zich op en rondom de Veluwe bevonden. Het was ook al bekend dat het vrouwtje dat per januari formeel als gevestigd werd aangemerkt, jongen had voortgebracht. In het faunabeheerplan grote hoefdieren heeft de Faunabeheereenheid aangegeven de ontwikkeling van de wolf te volgen en wanneer nodig tussentijds doelen aan te passen. Tot op heden zijn er geen aanwijzingen dat dit noodzakelijk is. Voor de wolf is bovendien een apart deelplan opgesteld ten behoeve van de monitoring. Dit laat echter onverlet dat de wolf zich ten tijde van de goedkeuring van het Faunabeheerplan Grote Hoefdieren 2019-2025 en de verlening van de ontheffingsverlening al had gevestigd en de aantallen sinds die tijd op de Veluwe alleen maar zijn toegenomen. Tegen het besluit van ontheffingsverlening heeft u gelegenheid gehad om beroep in te stellen. U heeft van deze gelegenheid geen gebruik gemaakt. De ontheffing is daarmee onherroepelijk geworden.

Artikel 5.4, eerste lid onder c Wnb

Voor zover u van mening bent dat de ontheffing is verleend in strijd met de wettelijke voorschriften van artikel 3.5, eerste en tweede lid Wnb, verwijzen wij naar onze reactie hierboven waarin wij aangeven dat er geen sprake is van een overtreding van deze artikelen.

Artikel 5.4, eerste lid onder d Wnb

U gaat er in uw verzoek van uit dat er sinds de ontheffingsverlening een toename is van het aantal wolven op en rondom de Veluwe en dat er daardoor sprake is van een wijziging van

 provincie
Gelderland

Datum
22 november 2021

Zaaknummer
2021-013216

Blad
4 van 5

omstandigheden. Hierboven hebben wij aangegeven dat de aanwezigheid van de wolf bekend was ten tijde van de ontheffingverlening en dat er daardoor geen sprake is van een wijziging van omstandigheden., laat staan een teruggang in de ontwikkeling van de gunstige staat van de soort.

Bij de toepassing van artikel 5.4, eerste lid Wnb heeft het betreffende bestuursorgaan een discretionaire beslissingsbevoegdheid. Dit betekent dat zij in haar beslissing de betrokken belangen mag afwegen. Wij geven hierbij aan dat wij het belang van de uitvoering van de ontheffing zeer groot achten. Wij wijzen erop dat intrekking van deze ontheffing onverminderd zal leiden tot het niet halen van de volgende doelstelling die wij op basis van onze wettelijke verplichtingen dienen na te komen:

- Bescherming van wilde flora en fauna en het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- Het voorkomen van ernstige schade aan gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- Het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid;
- Het voorkomen van schade en overlast, zoals schade aan sportvelden e.d.
- Het beperken van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.
- Ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

Gelet op het feit dat er geen overtreding plaats vindt én de belangen die gediend worden als uitvoering wordt gegeven aan de ontheffing, wijzen wij uw verzoek tot handhaving dan wel intrekking of wijziging van de ontheffing af.

Datum
22 november 2021

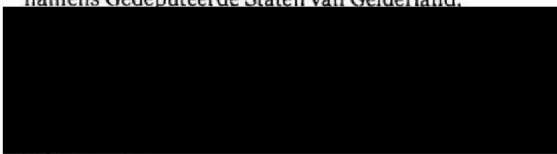
Zaaknummer
2021-013216

Blad
5 van 5

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Kijk daarvoor op [gelderland.nl](http:// gelderland.nl). U kunt ook contact opnemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99. Houdt u het zaaknummer van deze brief bij de hand. We kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland.

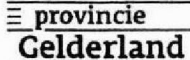

Erik Steenbergen
Plv. teammanager Handhaving

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na dagtekening van dit besluit bezwaar maken. Richt uw bezwaarschrift aan: Gedeputeerde Staten, secretariaat Commissie rechtsbescherming, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem. Graag 'bezwaarschrift' vermelden op de envelop en op de brief.

U kunt uw bezwaarschrift ook elektronisch indienen op het portaal Rechtsbescherming. Hiervoor gebruikt u DigiD, eHerkenning of eIDAS.

Meer informatie vindt u op www.gelderland.nl/bezwaren en bij het Provincieloket 026 359 99 99.

Als u een bezwaarschrift indient, kunt u bij de rechter een verzoek indienen voor een voorlopige voorziening. Zie www.rechtspraak.nl.

provincie
Gelderland

291121Batch702

000000712

Rechtbank Gelderland
sector bestuursrecht
Postbus 9030
6800 EM Arnhem

Ook per fax: 088 - 361 03 85
En per e-mail: Bestuursrecht.vv.gld@rec
htspraak.nl

Amsterdam, 24 november 2021
Onze ref. D20211088/BK/bk

Direct tel.nr.: +31(0)20-3446200
Direct faxnr.: +31(0)20-3446201

ADVISEURS

**VERZOEK OM VOORLOPIG VOORZIENING
GRIFFIERECHT VIA REKENING COURANT**

Betreft: De Faunabescherming / wolf

Geacht college,

Namens Stichting De Faunabescherming (hierna: De Faunabescherming), gevestigd te Amstelveen, wordt hierbij een verzoek om voorlopige voorziening ingediend met betrekking tot het besluit van gedeputeerde staten van de provincie Gelderland tot weigering van een verzoek om het afschot van herten en wilde zwijnen op de Veluwe stil te leggen dan wel drastisch te beperken ter voorkoming van ernstige verstoring van de wolf. Tegen het besluit van 22 november 2021, het bestreden besluit, werd vandaag een bezwaarschrift ingediend. Een kopie van dat bezwaarschrift gaat hierbij (**bijlage**).

De Faunabescherming wijst de rechtbank verder op het volgende. Een eerder verzoek om voorlopige voorziening met betrekking tot het uitblijven van een besluit op het verzoek van De Faunabescherming werd door de rechtbank doorverwezen naar de rechtbank Midden-Nederland wegens betrokkenheid van een medewerker van de rechtbank (zaaknummer ARN 21 / 5032 WET). De Faunabescherming verzoekt de rechtbank om indien in deze zaak van dezelfde betrokkenheid sprake zou zijn, onverwijld tot doorzending over te gaan.

1. Natuurorganisaties en omwonenden zijn zeer verontrust door de omvang en intensiteit van het afschot van herten en wilde zwijnen op de Veluwe dit jaar en de gevolgen daarvan voor de strikt beschermde wolf. Er is dit jaar sprake van een 'recordafschot' van wilde zwijnen. Naar De Faunabescherming heeft begrepen waren daarvan op 1 oktober al in ieder geval 5000

dieren afgeschoten en bovendien grote aantallen hoefdieren. Dit seizoen leven er ongeveer 10.000 wilde zwijnen in het natuurgebied. Het is de bedoeling dat daarvan, door afschot op grond van een in 2019 verleende ontheffing maximaal 1350 overblijven¹. Het is de bedoeling om van de 4600 edelherten 3500 te schieten, en om van de 1100 in dit jaar getelde damherten 700 te schieten, bovenop het afschot van meer dan 8500 wilde zwijnen². Er is zeer intensief gejaagd op de Veluwe de afgelopen maanden, er zijn al duizenden dieren geschoten. Faunabeheer Gelderland en de jagers hebben aangekondigd dat het grootschalige afschot onverkort wordt voortgezet de komende maanden om voornoemde aantallen te halen. Voor de wolf zijn afschot en betreding door mensen zeer risicovol en verstorend. Voor die verstoring is geen ontheffing verleend, laat staan dat onderzoek is gedaan naar de mate van verstoring door jacht in deze omvang in het gebied en de effecten daarvan op roedels en wolven op de Veluwe.

Aanwezigheid van de wolf op en rond de Veluwe

2. Op de Veluwe hebben zich de afgelopen jaren wolven gevestigd. Inmiddels gaat het niet alleen om een wolf of een wolvenpaar, maar is sprake van vestiging van meerdere roedels wolven³, een onder de Habitatrichtlijn (Bijlage IV) en de Wet natuurbescherming zeer strikt beschermde soort. Er zijn op dit moment drie roedels gevestigd op de Veluwe: één in het gebied Noord-Veluwe, één in het gebied Centraal-Veluwe (Het Loo) en één in het gebied Zuid-Veluwe. In het gebied wordt zeer intensief gejaagd. In enkele maanden zijn duizenden hoefdieren en wilde zwijnen afgeschoten. Inmiddels is een eerste wolf door een gewoenshot gedood, zo blijkt uit een recent nieuwsbericht van de NOS 'Dood gevonden wolf bij Stroe blijkt doodgeschoten'⁴. Verder zijn meerdere wolven in het verkeer omgekomen, wat eveneens duidt op menselijke verstoring.

Zeer grootschalig afschot van hoefdieren en wilde zwijnen op de Veluwe

3. Voor dit afschot werd bij besluit van 24 september 2019 een ontheffing voor verleend aan de Faunabeheereenheid Gelderland. Het gaat om schadebestrijding en populatiebeheer van edelhert, damhert, wild zwijn en ree. De ontheffing lijkt te zijn verleend voor onbepaalde tijd en heeft betrekking op zeer grootschalig afschot dag én nacht gedurende vrijwel het gehele jaar. Voor de precieze omschrijving van welk afschot wanneer is toegestaan, heeft De Faunabescherming in het verzoek van 19 oktober 2021 naar de daarvoor verleende ontheffing verwezen en daarvan een kopie overgelegd.
4. Zoals hiervoor ter introductie uiteen werd gezet zijn de afgelopen maanden duizenden dieren afgeschoten. Volgens de laatste berichten zouden de komende maanden nog eens duizenden herten en zwijnen worden afgeschoten. De jachtdruk is dit jaar zelfs veel hoger dan anders en de verstoring van het gebied is daardoor extra groot.

Overtreding van de Wet natuurbescherming en/of afschot op basis van onvolledige beoordeling

5. Het grootschalige afschot zal onvermijdelijk tot verstoring, naar verwachting ernstige verstoring, van de wolven op de Veluwe, de roedels, hun voortplantingsplaatsen en leef-, rust- en foerageergebied leiden. Dergelijke ernstige verstoring van een strikt beschermde soort als

¹ <https://nos.nl/artikel/2400948-recordafschot-wilde-zwijnen-door-voedseltekort-in-veluwe-bossen>

² <https://nos.nl/artikel/2388542-duizenden-zwijnen-en-herten-op-de-veluwe-woorden-afgeschoten>

³ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/>

⁴ <https://nos.nl/artikel/2401540-dood-gevonden-wolf-bij-stroe-blijkt-doodgeschoten>

de wolf is op grond van artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming (Wnb) verboden. De Faunabescherming heeft ter toelichting op het juridisch kader in het verzoek van 19 oktober 2021 verwezen naar een ten behoeve van dat verzoek opgestelde juridische analyse van ██████████ van de universiteit Tilburg en heeft die analyse als bijlage bij het verzoek gevoegd.

6. Verder is bij verlening van de ontheffing van 24 september 2019 voor afschot van damhert, edelhert, ree en wild zwijn geen enkele rekening gehouden met het aanzienlijke en aan het afschot inherente risico op het verstoren, het doden of verwonden van wolven in het gebied. Inmiddels is de eerste wolf door jagers gedood, zo blijkt uit een recent nieuwsbericht van de NOS 'Dood gevonden wolf bij Stroe blijkt doodgeschoten'⁵. Er is derhalve sprake geweest van overtreding van artikel 3.5, eerste lid, van de Wnb en het risico van meer van deze overtredingen dreigt door de aard en omvang van het op de Veluwe voorziene verdere afschot de komende maanden en de menselijke verstoring in het gebied die daarvan het gevolg zal zijn.
7. De Faunabescherming heeft gedeputeerde staten daarom verzocht om onmiddellijk het afschot op en rond de Veluwe stil te leggen. Het afschot is zo intensief, langdurig en continu dat dit onvermijdelijk tot verstoring en zelfsernstige verstoring van de wolf zal leiden, of erger tot het verwonden of zelfs doden van nog meer wolven. Op grond van artikel 7.2 van de Wnb zijn gedeputeerde staten bevoegd tot handhaving inzake overtreding van de artikelen 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb. Zolang er geen ecologische beoordeling is waaruit blijkt dat geen verstoring van wolven, hun rust- en foerageergebied, voortplantingsplaatsen en opgroeiplaatsen zal optreden door het voortzetten van het afschot op de Veluwe, dient het afschot te worden stilgelegd.
8. Voor zover nodig heeft De Faunabescherming gedeputeerde staten daarnaast verzocht om intrekking dan wel wijziging van de ontheffing van 24 september 2019, omdat in de daaraan ten grondslag liggende beoordeling niet is meegenomen dat de wolf zich inmiddels blijvend op de Veluwe heeft gevestigd, en dat het afschot zoals in de ontheffing wordt toegestaan onvermijdelijk zal leiden tot verstoring of zelfs verwonden of doden van de wolf, zodat de ontheffing zoals verleend niet uitvoerbaar is zonder tot overtreding van de Wet natuurbescherming te leiden. Gedeputeerde staten zijn op grond van artikel 5.4, eerste lid, onder b, c en d, bevoegd de betreffende ontheffing in te trekken of te wijzigen indien de ontheffing niet op grond van volledige en juiste gegevens is verleend, de ontheffing in strijd is met de wet – hier artikel 3.5 van de Wnb - of de omstandigheden sinds verlening van de ontheffing zijn gewijzigd, te weten: inmiddels hebben zich meerdere roedels op de Veluwe gevestigd.
9. Bij brief van 19 november 2021 heeft De Faunabescherming ter nadere onderbouwing van de ernstige verstoring die optreedt een deskundigenrapport van ██████████ van de Rijksuniversiteit Groningen bij gedeputeerde staten ingediend. Het rapport bevestigt dat ernstige verstoring van de wolf op de Veluwe niet uitgesloten en zelfs aannemelijk is. Uit het bestreden besluit blijkt echter dat gedeputeerde staten aan dat deskundigenrapport volledig voorbij zijn gegaan.
10. Het intensieve afschot van hoefdieren wordt, zo blijkt uit het bestreden besluit, de komende tijd ongewijzigd voortgezet, met alle gevolgen van dien voor de wolf. Het afschot dient echter onmiddellijk te worden stilgelegd, althans drastisch te worden beperkt om verdere ernstige

⁵ <https://nos.nl/artikel/2401540-dood-gevonden-wolf-bij-stroe-blijkt-doodgeschoten>

verstoring, afschot of dood door opjaging van de wolf te voorkomen en de overtreding van artikel 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb te beëindigen.

VERZOEK OM VOORLOPIGE VOORZIENING

De Faunabescherming verzoekt de voorzieningenrechter om bij wijze van voorlopige voorziening te bepalen dat:

- gedeputeerde staten alsnog zo spoedig mogelijk, althans binnen een door de rechtbank te bepalen termijn op het bezwaar van De Faunabescherming dienen besluiten, met in achtneming van de uitspraak van de voorzieningenrechter;
- dat gedeputeerde staten het afschot dat op grond van de ontheffing van 24 september 2019 voorzien is op en rond de Veluwe in afwachting van verdere besluitvorming als ten opzichte van de wolf ontheffingsplichtige activiteiten dienen te behandelen, waartegen handhavend zal worden opgetreden, totdat op het bezwaar van De Faunabescherming tegen het besluit van 22 november 2021 zal zijn beslist (vergelijk dictum vz AbRS 29 december 2004 ECLI:NL:RVS:2004:AR8347 en voorzieningenrechter rb Noord-Nederland 7 mei 2021, LEE 21/1343 (Groene Strand Ameland),
- althans een andere voorziening te treffen die de voorzieningenrechter geraden acht,
- met veroordeling van gedeputeerde staten in de kosten van de procedure.

ORDEMAATREGEL

Voor zover nodig verzoekt De Faunabescherming de voorzieningenrechter een ordemaatregel te treffen, waarmee wordt bereikt dat gedeputeerde staten de activiteiten die zijn voorzien op grond van de ontheffing van 24 september 2021 in afwachting van verdere besluitvorming als ontheffingsplichtige activiteiten dienen te behandelen, waartegen handhavend zal worden opgetreden, totdat op het verzoek om handhaving dan wel om intrekking / wijziging van de ontheffing zal zijn beslist.

Voor het plannen van een zittingsdatum verzoekt De Faunabescherming rekening te houden met de volgende verhinderdata aan haar kant:

30 november;
1, 16 en 17, 23 en 24 december.

Gedeputeerde staten
van de provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Per fax: 026 - 35 99 480
Per e-mail: post@gelderland.nl

Amsterdam, 24 november 2021
Onze ref. D20211088/BK/bk
Uw ref. **Zaaknummer 2021-
013216**

Direct tel.nr.: +31(0)20-3446200
Direct faxnr.: +31(0)20-3446201

ADVISEURS

BEZWAARSCHRIFT

Betreft: De Faunabescherming / wolf

Geachte mevrouw, heer,

Namens Stichting De Faunabescherming, gevestigd te Amstelveen, wordt hierbij bezwaar gemaakt tegen het besluit van gedeputeerde staten van de provincie Gelderland van 22 november 2021, ontvangen 23 november 2021 inzake de afwijzing van een verzoek om handhaving en/of intrekking dan wel beperking van een verleende ontheffing en behoefte van de bescherming van de wolf op de Veluwe. Een kopie van het bestreden besluit gaat hierbij (**bijlage 1**). Bijgaand wordt ook een kopie overgelegd van het handhavingsverzoek van 19 oktober 2021 met het daarbij behorende juridische advies van [REDACTED] van de Universiteit Tilburg inzake de juridische bescherming van de wolf (**bijlage 2**).

INLEIDING

1. Het afschot van hoefdieren en wilde zwijnen op de Veluwe is dit jaar zeer grootschalig, waardoor intensiever en ook langer wordt geschoten dan in vorige jaren. Inmiddels heeft zich echter op de Veluwe de wolf gevestigd, een strikt beschermde soort onder de Habitatrictlijn, richtlijn 92/43 van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna. Het intensieve afschot kan leiden tot zeer ernstige verstoring van de wolf en wolvenroedels, zoals blijkt uit het deskundigenrapport van [REDACTED] van de Rijksuniversiteit Groningen. Gedeputeerde staten hebben daarnaar geen onderzoek gedaan. Het rapport werd bij brief van 19 november 2021 bij gedeputeerde staten ingediend. Een kopie van de brief en het deskundigenrapport gaan hierbij (**bijlage 3**).

ACHTERGROND EN FEITEN

Aanwezigheid van de wolf op en rond de Veluwe

2. Op de Veluwe hebben zich de afgelopen jaren wolven gevestigd. In 2018 was er nog nauwelijks iets bekend over de vestiging van de wolf op de Veluwe en was er met zekerheid nog geen zicht op de snelheid waarmee die vestiging zich zou ontwikkelen. Dit is terug te zien in het faunabeheerplan uit 2019, waarin nog nauwelijks wordt ingegaan op de situatie rond de wolf. Het huidige afschot op Veluwe vindt plaats op grond van een ontheffing die tegen die achtergrond is verleend. Het faunabeheerplan is gebaseerd op gegevens over de wolf die in 2018 werden verzameld, het faunabeheerplan werd op 7 mei 2019 ter goedkeuring aan gedeputeerde staten gezonden.
3. In het bestreden besluit wordt gesteld dat het faunabeheerplan zo nodig zal worden aangepast aan de komst van de wolven. Dat had echter, zoals uit het deskundigenrapport van [REDACTED] blijkt, al moeten gebeuren, omdat inmiddels sprake is van een situatie waarin de wolven ernstig verstoord raken, met gevolgen voor de overleving van roedels en wolven en er door het intensieve afschot daarnaast het risico aanzienlijk wordt vergroot dat wolven worden gedood, ofwel doordat een wolf door afschot wordt geraakt, ofwel doordat wolven het gebied uitgejaagd worden. Inmiddels is een eerste wolf met een geweer gedood, zo blijkt uit een recent nieuwsbericht van de NOS 'Dood gevonden wolf bij Stroe blijkt doodgeschoten'¹. De afgelopen maanden is daarnaast sprake geweest van meerdere wolven die slachtoffer werden van verkeer². Verstoring door de mens lijkt daarbij een factor van betekenis, ook volgens Prof. [REDACTED] in het deskundigenrapport inzake het verkeersslachtoffer bij natuurgebied Plancken Wambuis.
4. Inmiddels gaat het op de Veluwe niet alleen meer om een wolf of een wolvenpaar, zoals in 2018, maar is sprake van vestiging van meerdere roedels wolven, een onder de Habitatrictlijn (Bijlage IV) en de Wet natuurbescherming zeer strikt beschermde soort. Er zijn op dit moment drie roedels gevestigd op de Veluwe: één in het gebied Noord-Veluwe, één in het gebied Centraal-Veluwe (Het Loo) en één in het gebied Zuid-Veluwe.

Verstoring door zeer grootschalig afschot van hoefdieren en wilde zwijnen op de Veluwe

5. In het gebied wordt zeer intensief gejaagd. In enkele maanden zijn duizenden hoefdieren en wilde zwijnen afgeschoten. In het deskundigenrapport van [REDACTED] wordt bevestigd dat het afschot dit jaar veel grootschaliger is dan vorige jaren. De deskundige stelt dat dit afschot potentieel zeer verstorend is voor de wolven van de Veluwe.
6. Op de Veluwe vindt grootschalig afschot van hoefdieren en wilde zwijnen plaats. Daar werd bij besluit van 24 september 2019 een ontheffing voor verleend aan de Faunabeheereenheid Gelderland. Het gaat om schadebestrijding en populatiebeheer van edelhert, damhert, wild zwijn en ree. De ontheffing lijkt te zijn verleend voor onbepaalde tijd en heeft betrekking op zeer grootschalig afschot dag én nacht gedurende vrijwel het gehele jaar.

¹ <https://nos.nl/artikel/2401540-dood-gevonden-wolf-bij-stroe-blijkt-doodgeschoten>

² <https://www.destentor.nl/veluwe/kwestie-van-tijd-voordat-volgende-wolf-wordt-doodgereden-op-de-veluwe-en-dat-komt-niet-alleen-door-drukke-in-de-natuur~a6e1f1dc/>

7. In de afgelopen maanden zouden duizenden dieren afgeschoten zijn. Volgens de laatste berichten zouden de komende maanden tot in ieder geval 1 februari nog eens duizenden herten en zwijnen worden afgeschoten. De jachtdruk is dit jaar nog hoger dan anders en de verstoring van het gebied is daardoor extra groot. De Faunabescherming verwijst naar de berichten daarover in de media, onder andere het bericht van de NOS van zaterdag 9 oktober 2021 'Recordafschot wilde zwijnen door voedseltekort in Veluwe bossen'³. In het bestreden besluit wordt op deze feiten in het geheel niet ingegaan.
8. Voor dit grootschalige afschot wordt het gehele gebied intensief doorkruist met vervoermiddelen, mensen, honden en lawaai. Menselijke verstoring van het gebied neemt significant toe door het intensieve afschot. Geen enkele plek blijft daarbij geheel vrij van verstoring. De vergelijking die in het bestreden besluit gemaakt wordt met de situatie op militaire oefenterreinen, waar wolven weinig last van schieten lijken te hebben, gaat mank. Die situatie is feitelijk onvergelijkbaar met de situatie van intensief afschot op de Veluwe met dagelijkse grote jachtdruk, zoals nu het geval is. Bij een militair oefenterrein blijft het overgrote deel van het gebied gevrijwaard van schieten en is daardoor voor wolven veilig en zonder verstoringen, anders dan geluid op afstand. Alleen al het aantal verkeersdoden onder de wolven van de Veluwe is zeer alarmerend, omdat wolven teruggetrokken leven en plaatsen met mensen zoveel mogelijk mijden, waaronder wegen.
9. In deelgebied Plancken Wambuis waar eerder een verkeersslachtoffer viel dat door de deskundigen aan menselijke verstoring is te wijten, is de jacht op edelherten dit jaar stilgelegd, om de wolf zijn rol in het gebied te laten spelen. Aan de populatie herten op de Veluwe is de invloed van de wolf te zien. Zo zijn er bijvoorbeeld zeer weinig kalveren van edelherten, wat wijst op doden door de wolf.

Conclusies deskundigenrapport niet in het bestreden besluit betrokken

10. Uit het deskundigenrapport blijkt dat de intensieve jacht potentieel zeer verstorend is, vanwege directe verstoring door de mens van het leefgebied van de wolf, vanwege de substantiële reductie van het aantal prooidieren van de wolf door jacht en vanwege de invloed van afschot op de rol die de wolf in de natuur speelt. ████████ komt in zijn deskundigenrapport over de huidige situatie op de Veluwe onder andere tot de volgende overwegingen:
 - "De internationale wetenschappelijke literatuur is eenduidig over het eerste punt, menselijke verstoring. Wolven mijden menselijke activiteiten zo veel mogelijk. Het huidige intensievere afschot leidt ongetwijfeld tot meer menselijke activiteiten in het gebied. Daarmee is het aannemelijk dat, zelfs indien de meest zorgvuldige jachttechnieken worden gebruikt, verstorende effecten van mensen zullen toenemen."
- En:
 - "De internationale wetenschappelijke literatuur is ook vrij duidelijk over het tweede punt, vermindering van prooiaanbod voor de wolf. Een sterke reductie van wilde hoefdieren door jacht kan leiden tot toename van aanvallen op vee door de wolf en dit is, door het huidige intensieve afschot, zeker niet uit te sluiten op de Veluwe. Aangezien momenteel cruciale gegevens over de wolf (bijv. dieet) en prooidieren (werkelijke populatie grootte) op de Veluwe ontbreken dan wel onvoldoende bekend zijn is het momenteel niet mogelijk te bepalen of – en bij welke wildstand nodig – voedselaanbod beperkend kan worden voor de wolf."
- En:

³ <https://nos.nl/artikel/2400948-recordafschot-wilde-zwijnen-door-voedseltekort-in-veluwe-bossen>

"Wat betreft het derde punt is er beperkt, maar toenemend bewijs dat de ecologische effecten van de wolf (gedragsverandering bij prooidieren en gevolgen voor o.a. vegetatie, fauna en landschap, i.e. trofische cascades) ook in het antropogene landschap bestaan, maar dat deze effecten door menselijke activiteiten, zoals recreatie en jacht, worden overstemt. Het is aannemelijk dat het huidige hoge afschot van wilde hoefdieren op de Veluwe deze (kleine) ecologische effecten van de wolf zullen worden beperkt.

"Het is dus mijns inziens niet uitgesloten, en wellicht zelfs aannemelijk, dat bovengenoemde 3 effecten kunnen gaan optreden door het huidige intensieve afschot van wilde hoefdieren op de Veluwe."

"Gezien de sterk beschermde status van de wolf (Habitatrichtlijn annex 4, Wet Natuurbescherming artikel 3.5) is het dus belangrijk zulk onderzoek te verrichten alvorens menselijk ingrijpen met mogelijk sterk negatieve effecten voor de wolf plaatsvinden. Daarnaast is het belangrijk duidelijkheid te verschaffen hoe in de huidige en toekomstige faunabeheerplannen, en bij het vaststellen van afschotdoelen, rekening gehouden wordt met (de effecten van) de wolf op de Veluwe, en elders in Nederland."

11. De conclusies uit het deskundigenrapport bevestigen het feitenrelaas dat ten grondslag ligt aan het verzoek van De Faunabescherming om het afschot op de Veluwe stil te leggen, dan wel te beperken. Gedeputeerde staten is verzocht de inhoud van dat deskundigenrapport bij de besluitvorming te betrekken. Uit het bestreden besluit blijkt echter dat het deskundigenrapport in het geheel niet is betrokken bij de beoordeling van het verzoek van De Faunabescherming.

JURIDISCHE BEOORDELING

Overtreding van de Wet natuurbescherming en/of afschot op basis van onvolledige beoordeling

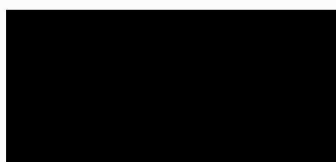
12. Het grootschalige afschot zal ook de komende tijd onvermijdelijk tot verstoring, naar verwachting ernstige verstoring, leiden van de wolven op de Veluwe, de roedels, hun voortplantingsplaatsen en leef-, rust- en foerageergebied leiden. Dergelijke ernstige verstoring van een strikt beschermde soort als de wolf is op grond van artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming (Wnb) verboden. De Faunabescherming verwijst ter toelichting naar de bij het verzoek van 19 oktober 2021 overgelegde juridische analyse van [REDACTED] van de universiteit Tilburg.
13. Het is overigens niet aan De Faunabescherming om hierover hard bewijs te leveren. Volgens [REDACTED] is verstoring en mogelijk ernstige verstoring van de wolf niet uitgesloten en zelfs aannemelijk, maar is naar de wolf in Nederland nog onvoldoende onderzoek gedaan. Het ligt op de weg van gedeputeerde staten om ernstige verstoring van de wolf te voorkomen, zolang alle effecten van de intensieve jacht op de Veluwe nog niet voldoende zijn onderzocht. Het enkel verwijzen naar de niet vergelijkbare situatie rond militaire jachtterreinen is als onderbouwing voor de weigering handhavend op te treden volstrekt onvoldoende.
14. Verder is bij verlening van de ontheffing van 24 september 2019 voor afschot van damhert, edelhert, ree en wild zwijn geen rekening gehouden met het aanzienlijke en aan het afschot inherente risico op het verstoren, het doden of verwonden van wolven in het gebied. Alleen al omdat de ontheffing gebaseerd is op een faunabeheerplan dat steunt op gegevens uit een periode waarin er nog slechts een enkele wolven op de Veluwe aanwezig waren. Inmiddels is de eerste wolf door een gewerschot gedood en zijn er meerdere verkeersdoden gevallen,

terwijl gevestigde wolven van nature wegen zoveel mogelijk mijden. Er is derhalve sprake geweest van ernstige verstoring door mensen en van overtreding van artikel 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb en het risico van meer van deze overtredingen dreigt door de aard en omvang van het op de Veluwe voorziene verdere afschot de komende maanden.

15. De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten om in heroverweging te bepalen dat het afschot op en rond de Veluwe onmiddellijk wordt stilgelegd, dan wel zeer strikt wordt beperkt op basis van een ecologische beoordeling. Het afschot is zo intensief, langdurig en continue dat dit onvermijdelijk tot verstoring en zelfs ernstige verstoring zal leiden, of erger tot het verwonden of zelfs doden van nog meer wolven. Op grond van artikel 7.2 van de Wnb zijn gedeputeerde staten bevoegd tot handhaving inzake overtreding van de artikelen 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb. Zolang er geen ecologische beoordeling is waaruit blijkt dat geen verstoring van wolven, hun rust- en foerageergebied, voortplantingsplaatsen en opgroeiplaatsen zal optreden door het afschot, dient het afschot te worden stilgelegd.
16. Voor zover nodig verzoekt De Faunabescherming daarnaast om in heroverweging alsnog te besluiten tot intrekking dan wel wijziging van de ontheffing voor afschot op de Veluwe van 24 september 2019, omdat daarin niet is meegenomen dat de wolf zich inmiddels blijvend op de Veluwe heeft gevestigd, dat er meerdere roedels gevestigd zijn en dat het afschot zoals in de ontheffing wordt toegestaan onvermijdelijk zal leiden tot verstoring of zelfs verwonden of doden van de wolf, zodat de ontheffing zoals verleend niet uitvoerbaar is zonder tot overtreding van de Wet natuurbescherming te leiden. Gedeputeerde staten zijn op grond van artikel 5.4, eerste lid, onder b, c en d, bevoegd de betreffende ontheffing in te trekken of te wijzigen indien de ontheffing niet op grond van volledige en juiste gegevens is verleend, de ontheffing in strijd is met de wet – hier artikel 3.5 van de Wnb - of de omstandigheden sinds verlening van de ontheffing zijn gewijzigd, te weten: inmiddels hebben zich meerdere roedels op de Veluwe gevestigd.

CONCLUSIE

Stichting De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten het bezwaar gegrond te verklaren en het bestreden besluit van 22 november 2021 te herroepen en te bepalen dat alsnog zo spoedig mogelijk handhavend wordt opgetreden, dan wel dat de ontheffing voor afschot wordt ingetrokken of drastisch wordt beperkt, onder de bepaling dat de in bezwaar gemaakte kosten voor rechtsbijstand aan De Faunabescherming worden vergoed.

LINNAEUSSTRAAT 2 -A, 1092 CK AMSTERDAM
TELEFOON +31(0)20-3446200 | FAX +31(0)20-3446201
E-MAIL: info@prakkendoliveira.nl | www.prakkendoliveira.nl

Gedeputeerde staten
Van de provincie Gelderland
Afdeling vergunningverlening en
handhaving (Wet natuurbescherming)
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Per fax: 026 - 35 99 480
Per e-mail: post@gelderland.nl

Amsterdam, 19 oktober 2021
Onze ref. D20211088/BK/bk
Uw ref.

Direct tel.nr.: +31(0)20-3446200
Direct faxnr.: +31(0)20-3446201

ADVISEURS

**VERZOEK OM HANDHAVING,
ZO NODIG VERZOEK OM INTREKKING DAN WEL WIJZIGING ONTHEFFING**

Betreft: De Faunabescherming / wolf

Geacht college,

Namens Stichting De Faunabescherming, gevestigd te Amstelveen, wordt hierbij verzocht om met spoed handhavend op te treden, dan wel – voor zover nodig – de voor afschot van hoefdieren en wilde zijnen afgegeven ontheffing in te trekken of te beperken.

Aanwezigheid van de wolf op en rond de Veluwe

1. Op de Veluwe hebben zich de afgelopen jaren wolven gevestigd. Inmiddels gaat het niet alleen om een wolf of een wolvenpaar, maar is sprake van vestiging van meerdere roedels wolven¹, een onder de Habitatrictlijn (Bijlage IV) en de Wet natuurbescherming zeer strikt beschermde soort. Er zijn op dit moment drie roedels gevestigd op de Veluwe: één in het gebied Noord-Veluwe, één in het gebied Centraal-Veluwe (Het Loo) en één in het gebied Zuid-Veluwe. In het gebied wordt zeer intensief gejaagd. In enkele maanden zijn duizenden hoefdieren en wilde zijnen afgeschoten. Inmiddels is een eerste wolf door jagers gedood, zo blijkt uit een recent nieuwsbericht van de NOS 'Dood gevonden wolf bij Stroe blijkt doodgeschoten'².

¹ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/diersoorten/wolf/>

² <https://nos.nl/artikel/2401540-dood-gevonden-wolf-bij-stroe-blijkt-doodgeschoten>

Zeer grootschalig afschot van hoefdieren en wilde zwijnen op de Veluwe

2. Op de Veluwe vindt grootschalig afschot van hoefdieren en wilde zwijnen plaats. Daar werd bij besluit van 24 september 2019 een ontheffing voor verleend aan de Faunabeheereenheid Gelderland. Het gaat om schadebestrijding en populatiebeheer van edelhert, damhert, wild zwijn en ree. De ontheffing lijkt te zijn verleend voor onbepaalde tijd en heeft betrekking op zeer grootschalig afschot dag én nacht gedurende vrijwel het gehele jaar. Voor de precieze omschrijving van welk afschot wanneer is toegestaan, verwijst De Faunabescherming naar de ontheffing (**bijlage 1**).
3. In de afgelopen maanden zouden duizenden dieren afgeschoten zijn. Volgens de laatste berichten zouden de komende maanden tot in ieder geval 1 februari nog eens duizenden herten en zwijnen worden afgeschoten. De jachtdruk is dit jaar nog hoger dan anders en de verstoring van het gebied is daardoor extra groot. De Faunabescherming verwijst naar de berichten daarover in de media, onder andere het bericht van de NOS van zaterdag 9 oktober 2021 'Recordafschot wilde zwijnen door voedseltekort in Veluwse bossen'³.

Overtreding van de Wet natuurbescherming en/of afschot op basis van onvolledige beoordeling

4. Het grootschalige afschot zal onvermijdelijk tot verstoring, naar verwachting ernstige verstoring, van de wolven op de Veluwe, de roedels, hun voortplantingsplaatsen en leef-, rust- en foerageergebied leiden. Dergelijke ernstige verstoring van een strikt beschermde soort als de wolf is op grond van artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming (Wnb) verboden. De Faunabescherming verwijst ter toelichting naar bijgaande juridische analyse van [REDACTED] van de universiteit Tilburg (**bijlage 2**).
5. Verder is bij verlening van de ontheffing van 24 september 2019 voor afschot van damhert, edelhert, ree en wild zwijn geen enkele rekening gehouden met het aanzienlijke en aan het afschot inherente risico op het verstoren, het doden of verwonden van wolven in het gebied. Inmiddels is de eerste wolf door jagers gedood, zo blijkt uit een recent nieuwsbericht van de NOS 'Dood gevonden wolf bij Stroe blijkt doodgeschoten'⁴. Er is derhalve sprake geweest van overtreding van artikel 3.5, eerste lid, van de Wnb en het risico van meer van deze overtredingen dreigt door de aard en omvang van het op de Veluwe voorziene verdere afschot de komende maanden.
6. De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten om onmiddellijk het afschot op en rond de Veluwe stil te leggen dan wel zeer strikt te beperken, op basis van een ecologische beoordeling. Het afschot is zo intensief, langdurig en continue dat dit onvermijdelijk tot verstoring en zelfs ernstige verstoring zal leiden, of erger tot het verwonden of zelfs doden van nog meer wolven. Op grond van artikel 7.2 van de Wnb zijn gedeputeerde staten bevoegd tot handhaving inzake overtreding van de artikelen 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb. Zolang er geen ecologische beoordeling is waaruit blijkt dat geen verstoring van wolven, hun rust- en foerageergebied, voortplantingsplaatsen en opgroeiplaatsen zal optreden door het afschot, dient het afschot te worden stilgelegd.
7. Voor zover nodig verzoekt De Faunabescherming daarnaast om intrekking dan wel wijziging van de ontheffing van 24 september 2019, omdat daarin niet is meegenomen dat de wolf zich

³ <https://nos.nl/artikel/2400948-recordafschot-wilde-zwijnen-door-voedseltekort-in-veluwse-bossen>

⁴ <https://nos.nl/artikel/2401540-dood-gevonden-wolf-bij-stroe-blijkt-doodgeschoten>

inmiddels blijvend op de Veluwe heeft gevestigd, en het afschot zoals in de ontheffing wordt toegestaan onvermijdelijk zal leiden tot verstoring of zelfs verwonden of doden van de wolf, zodat de ontheffing zoals verleend niet uitvoerbaar is zonder tot overtreding van de Wet natuurbescherming te leiden. Gedeputeerde staten zijn op grond van artikel 5.4, eerste lid, onder b, c en d, bevoegd de betreffende ontheffing in te trekken of te wijzigen indien de ontheffing niet op grond van volledige en juiste gegevens is verleend, de ontheffing in strijd is met de wet – hier artikel 3.5 van de Wnb - of de omstandigheden sinds verlening van de ontheffing zijn gewijzigd, te weten: inmiddels hebben zich meerdere roedels op de Veluwe gevestigd.

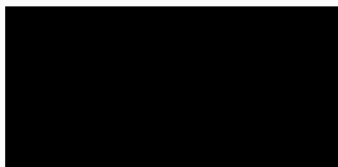
CONCLUSIE

De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten om het grootschalige afschot van hoefdieren en zwijnen op en rond de Veluwe met onmiddellijke ingang te stoppen, dan wel anderszins ervoor te zorgen dat niet wordt gehandeld in strijd met artikel 3.5, eerste en tweede lid, van de Wnb:

- door op grond van artikel 7.2 van de Wnb en artikel 5:32 van de Awb de Faunabeheereenheid Gelderland te gelasten de overtreding van artikel 3.5, eerste en tweede lid, althans van artikel 3.5, tweede lid, van de Wnb op straffe van een dwangsom van € 10.000 per dag, met een maximum van € 100.000, althans een toereikende dwangsom, onmiddellijk te staken én in die zin de jachthouders te informeren;
- en/of door op grond van artikel 5.4, eerste lid, van de Wnb de ontheffing van 24 september 2019 (kenmerk 2019-006092) in te trekken dan wel zodanig te wijzigen dat geen verstoring en/of verwonden en/of doden van de wolf zich kan voordoen.

Afschot op en rond de Veluwe dient in ieder geval te worden stilgelegd, totdat op basis van een ecologische beoordeling wordt aangetoond dat verstoring, verwonding of doden van wolven niet zullen optreden.

De Faunabescherming verzoekt gedeputeerde staten, gelet op de spoedeisendheid van de situatie om zo spoedig mogelijk maar **uiterlijk binnen één week** na dagtekening van deze brief op dit verzoek tot handhaving en/of tot intrekking dan wel beperking van de ontheffing van 24 september 2019 te beslissen, bij gebreke waarvan ik De Faunabescherming zal adviseren om tot verdere juridische actie over te gaan.

As

Wet natuurbescherming
2019-2025
Stichting Faunabeheereenheid Gelderland

Stichting Faunabeheereenheid Gelderland
Van Twickelostraat 13
7411 SC DEVENTER

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Onderwerp

Goedkeuren fbplan, verlenen ontheffing grote hoefdieren

Inlichtingen bij

Provincieloket
026 359 99 99
post@ Gelderland.nl

Blad

1 van 19

Datum ontheffing

24 september 2019

Zaaknummer ontheffing

2019-006092

Locatie

Gelderland

Activiteit

Wet natuurbescherming: Goedkeuren faunabeheerplan en verlenen ontheffing schadebestrijding en populatiebeheer edelhert, damhert, wild zwijn en ree

Geachte heer, mevrouw,

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Stichting Faunabeheereenheid Gelderland (hierna: FBE), hierna te noemen de aanvrager, van 7 mei 2019, om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb).

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 7 mei 2019 ontvingen wij een aanvraag van de FBE voor de goedkeuring van het faunabeheerplan grote hoefdieren 2019-2025 (hierna: fbplan) en op 20 mei de bijhorende aanvraag om ontheffing. Op 18 juni 2019 hebben wij aanvullingen ontvangen waarom wij per brief van 7 juni 2019 hebben gevraagd.

De ontheffing wordt aangevraagd voor het artikel 3.10 eerste lid onder a Wnb het opzettelijk doden van edelhert (*Cervus elaphus*), damhert (*Dama dama*), wild zwijn (*Sus scrofa*) en ree (*Capreolus capreolus*) en het vangen van wild zwijn in samenhang met artikel 3.17 eerste onder b1,2,3 en c3 en tweede lid Wnb, in het kader van schadebestrijding en populatiebeheer.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

291121Batch702

000000725

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

2 van 19

De ontheffing wordt aangevraagd in het kader van de in artikelen 3.8 lid 5b en 3.10 lid 2 van de wet genoemde belangen:

- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

De ontheffing wordt aangevraagd voor het gebruik van de volgende middelen en methoden:

- Kogelgeweer;
- Geluiddemper;
- Kunstmatige lichtbron en nachtzichtapparatuur;
- Vangkooi, inclusief gebruik lokvoer en afwijkend kaliber (.22 lr).

De ontheffing wordt aangevraagd voor het gebruik van de volgende perioden en situaties:

- *Voor grote hoefdieren*: voortzetting van lokvoerbeleid;
- *Voor grote hoefdieren*: afwijken van de 40 hectare eis, in relatie tot het gebruik van het geweer, als gevolg van infrastructurele begrenzing;
- *Voor wild zwijn*: afwijken van de 40 hectare eis, in relatie tot het gebruik van het geweer, om afschot buiten het leefgebied wel mogelijk te maken;
- *Voor wild zwijn*: het gebruik van het geweer binnen de bebouwde kom;
- *Voor regulier beheer hert en ree*: een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang;
- *Voor regulier beheer wild zwijn*: gehele etmaal;
- *Voor schadebestrijding grote hoefdieren*: gehele etmaal;
- *Damhert*: ter beperking van de populatie van 1 juli t/m 15 maart binnen het leefgebied; jaarrond buiten het leefgebied en in het belang van verkeersveiligheid, het voorkomen van schade aan landbouwgewassen en ten behoeve van het dierenwelzijn binnen en buiten het leefgebied;
- *Edelhert*: ter beperking van de populatie van 1 juli t/m 15 maart, binnen het leefgebied; jaarrond buiten het leefgebied, of in andere aangewezen gebieden en in het belang van verkeersveiligheid, het voorkomen van schade aan landbouwgewassen en ten behoeve van het dierenwelzijn binnen en buiten het leefgebied;
- *Wild zwijn*: ter beperking van de populatie van 1 juli t/m 15 maart, uitloop tot 1 juli binnen het leefgebied; jaarrond buiten het leefgebied, en in het belang van verkeersveiligheid, het voorkomen van schade aan landbouwgewassen en ten behoeve van het dierenwelzijn binnen het leefgebied;
- *Ree*: ter beperking van de populatie van 1 april t/m 30 september (reebok), 1 september t/m 31 maart (reegeit en reekalf) en 1 september t/m 31 mei (smalree) binnen de gehele provincie; jaarrond in het belang van verkeersveiligheid, het voorkomen van schade aan landbouwgewassen en ten behoeve van het dierenwelzijn binnen en buiten het leefgebied;

Datum
24 september 2019

Zaaknummer
2019-006092

Blad
3 van 19

Toetsingskader faunabeheerplan

Gelet op artikel 3.12 Wnb dient een fbplan aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- a. Bevat passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren;
- b. Onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het fbplan van toepassing is;
- c. Het horen van de in het FBE werkgebied werkzame wildbeheereenheden (hierna: WBE's) over de inhoud van het plan.

Gelet op de Omgevingsverordening Gelderland artikelen 3.77, 3.78 en 3.79 dienen een fbplan aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- a. Een fbplan heeft een geldigheidsduur van ten hoogste 6 jaren;
- b. De omvang van het totale werkgebied van de FBE in hectares;
- c. Een kaart waarop de begrenzing van het werkgebied van de FBE is aangegeven;
- d. Een beschrijving van de aard en omvang van de handelingen die zijn verricht in de periode waarin het voorafgaande fbplan geldig was en de aard en de omvang van de handelingen die zullen worden verricht gedurende de geldigheidsduur van het fbplan, onderscheiden per diersoort;
- e. Een vermelding van de perioden van het jaar waarin de handelingen waarop een fbplan betrekking heeft zullen plaatsvinden;
- f. Een vermelding van de WBE waarbinnen de handelingen waarop een fbplan betrekking heeft zullen plaatsvinden;
- g. Kwantitatieve gegevens over de ontwikkeling van de populatie van de in het fbplan omschreven diersoorten op landelijk niveau;
- h. Een overzicht van de gedode dieren in de looptijd van het voorgaande fbplan binnen het werkgebied van de FBE;
- i. Een onderbouwing van de noodzaak van populatiebeheer, bestaande uit een onderbouwing van één of meerdere belangen als bedoeld in artikel 3.17, eerste lid van de Wnb;
- j. De gewenste stand van de soorten opgenomen in het fbplan en waarvoor een ontheffing is verleend, een beschrijving wanneer sprake is van een verslechtering van de staat van instandhouding, de wijze waarop monitoring plaatsvindt teneinde dat te voorkomen en de te treffen maatregelen als dit zich voordoet;
- k. Een beschrijving van de mate waarin de onder i bedoelde belangen in de periode waarop het voorgaande fbplan betrekking had zijn geschaad, inclusief de getroffen maatregelen en het naar soort onderscheiden aantal gedode dieren;
- l. Een omschrijving van de voorgenomen handelingen en de noodzaak van deze handelingen om de gewenste stand te bereiken en belangrijke schade te voorkomen;
- m. Per diersoort een beschrijving van de handelingen die in de periode waarop het voorgaande fbplan betrekking had zijn verricht om het schaden van de onder i genoemde belangen te voorkomen, indien van toepassing onderscheiden per gewas;
- n. Een onderbouwde inschatting van de effectiviteit van de voorgenomen handelingen en een beschrijving van de wijze waarop de effectiviteit van deze handelingen zal worden bepaald;
- o. Voor zover het plan betrekking heeft op populatiebeheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen, een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen.

Toetsingskader ontheffing

Een ontheffing wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:

- a. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b. Zij is nodig, geredeneerd vanuit de wettelijk erkende belangen die zijn genoemd in artikel 3.17, eerste lid van de Wnb, zoals bijvoorbeeld landbouwschade;

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

4 van 19

- c. De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (Vogelrichtlijn), of; er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (Habitatrichtlijn en andere soorten zoals de grote hoefdieren waar deze aanvraag over gaat).

Het ontwerpbesluit heeft van 17 juli 2019 tot 29 augustus 2019 ter visie gelegen. Hierop zijn geen zienswijzen binnengekomen. Het definitieve besluit is daarom ongewijzigd ten opzichte van het ontwerp behoudens enkele verduidelijkingen:

- Op pagina 11 zijn de juiste aantallen doorgevoerd betreffende doelstand en gewenste stand edelhert.
- Bij lid F3 van de voorschriften wilde zwijnen is het tweede deel 'ook in geval van...' verwijderd, omdat dit een dubbeling was;
- Bij afschot in het kader van de verkeersveiligheid vanaf openbare wegen is benadrukt dat de wildbeheereenheid hierin een coördinerende rol heeft. Dat is doorgevoerd bij de voorschriften van alle dieren bij lid I locatie L (2,3 en 4). Daarbij is tevens tekstuele verduidelijking aangebracht over afschot buiten de leefgebieden.
- Bij de voorschriften van alle dieren is bij lid J2, 'delen van' verwijderd om verwarring te voorkomen, de strekking van het voorschrift is verder toegelicht in de beoordeling;
- Het voorschrift I over de 40 hectare eis is verduidelijkt door de relatie tot het geweer toe te voegen;
- De term machtiginghouder is vervangen door jachthouder.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland

HEBBEN BESLOTEN

Gelet op artikel 3.12 lid 7 Wnb en artikelen 3.77, 3.78 en 3.79 van de Omgevingsverordening.

Het door de Stichting Faunabeheereenheid Gelderland op 7 mei 2019 ingediende "Faunabeheerplan grote hoefdieren 2019-2025 "GOED TE KEUREN" voor een looptijd van zes jaar gerekend vanaf 1 oktober 2019.

EN

HEBBEN BESLOTEN

gelet op artikelen 3.8 lid 1 en lid 3 en artikel 3.17 van de Wnb.

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan Stichting Faunabeheereenheid Gelderland, Van Twickelstraat 13 te Deventer.

Voor het opzettelijk vangen en doden van de soorten damhert, edelhert, wild zwijn en ree en het beperken van de populaties ingaande per 1 oktober 2019.

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

5 van 19

En voor het gebruik van de middelen en methoden, op grond van het bepaalde in artikel 3.13, lid 1, 3 en 4 Besluit natuurbescherming (Bnb), in samenhang met artikel 3.15 eerste lid onder a en b Bnb en artikel 3.25, eerste lid Wnb:

- Kogelgeweer;
- Geluiddemper, mits toestemming op grond van de Wet Wapens en Munitie;
- Kunstmatige lichtbron en nachtzichtapparatuur;
- Vangkooien inclusief afwijkend kaliber .22 lr.

Daarnaast wordt op grond van het bepaalde in artikel 3.26, derde lid, in samenhang met artikel 3.26, eerste lid onder b, Wnb juncto artikel 3.16, eerste lid Bnb ontheffing verleend voor het gebruik van het geweer op de volgende gronden, waarbij per geval voor het gebruik een nadere beoordeling en machtiging van de FBE noodzakelijk is:

- Het gebruik van het geweer op een terrein dat niet ten minste een omvang heeft van 40 hectare;
- Het gebruik van het geweer op terreinen die zijn gelegen binnen de bebouwde kom of onmiddellijk aan de bebouwde kom grenzende terreinen als bedoeld in art. 3.21, derde lid, Wnb;
- Het gebruik van het geweer voor zonsopgang en na zonsondergang (24 uur lang) jaarrond voor het doden van wild zwijn, damhert, edelhert en ree.

In aanvulling hierop kan de FBE machtiging verlenen om:

- De afschotperiode te verruimen;
- Afschot te plegen in het kader van verkeersveiligheid tot 200 meter vanaf openbare wegen.

Daarnaast kan de FBE instemmen met aanvullende beperkingen door grondgebruikers, terreinbeheerders, jachthouders en WBE's.

EN ONTHEFFING TE WEIGEREN

Voor afschot in het kader van schadebestrijding van gewassen voor het damhert en ree.

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

6 van 19

VOORSCHRIFTEN

Aan deze ontheffing zijn op grond van artikel 5.3 van de Wnb de volgende voorschriften verbonden.

Algemene voorschriften

De algemene voorschriften (A t/m E) en begrippenlijst bij ontheffingen aan de Stichting Faunabeheereenheid Gelderland, zoals deze van toepassing zijn op het moment dat van de ontheffing gebruik wordt gemaakt, zijn van toepassing en worden als herhaald en ingelast beschouwd. Deze zijn te raadplegen op de website www.faunabeheereenheid.nl/gelderland/publicaties.

Reikwijdte

De ontheffing geldt voor het werkgebied van de FBE Gelderland.

Specifieke voorschriften**EDELHERTEN**E. Periode

1. Afschot van edelherten ten behoeve van populatiebeheer is toegestaan:
 - a. van 1-8 t/m 15-3;
 - b. De FBE kan machtiging verlenen om de afschotperiode te verruimen van 1-7 t/m 15-3 voor WBE's die boven de doelstand zitten;
 - c. De FBE kan jaarrond afschot toestaan in het kader van een pilot én na indiening van een werkplan vóór 1-4.
2. Afschot van edelherten is jaarrond toegestaan:
 - a. in de poortgebieden;
 - b. ter voorkoming van ernstige schade aan gewassen, bossen, wilde flora en in het kader van de verkeersveiligheid;
 - c. van aantoonbaar zieke en/of gebrekkige edelherten en van ontsnapte gehouden edelherten in heel Gelderland.

G. Tijdstippen

Afschot van edelherten is toegestaan ten behoeve van:

1. Populatiebeheer in het leefgebied en de poortgebieden: van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang.
2. Openbare- en verkeersveiligheid: 24 uur per dag.
3. Zieke en/of gebrekkige edelherten en ontsnapte gehouden edelherten: 24 uur per dag.
4. Perceelsgewijze schadebestrijding van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang.
5. De FBE kan machtiging verlenen in kader van perceelsgewijze schadebestrijding buiten de in lid 4 genoemde tijdstippen.

H. Middelen

Middelen zijn toegestaan zoals benoemd in het besluit waar deze voorschriften onderdeel van zijn.

I. Locatie

1. Afschot is toegestaan in het leefgebied op de Veluwe en in de poortgebieden. Voor de begrenzing van het leefgebied wordt de kaart van het fbplan aangehouden. Voor overige delen van de provincie is afschot alleen toegestaan ten behoeve van de in lid G onder 2, 3 en 4 genoemde gevallen.
2. Afschot en verjaging van edelherten binnen een straal van 250 meter van een eoduct is niet toegestaan, met uitzondering van aantoonbare zieke en/of gebrekkige dieren.
3. De FBE kan machtiging verlenen voor afschot van edelherten in het kader van verkeersveiligheid tot 200 meter vanaf provinciale wegen. De WBE coördineert de uitvoering en bepaalt wie dit afschot uitvoert.
4. De FBE kan machtiging verlenen voor het gebruik van het geweer in relatie tot de 40 hectare eis voor het jachtveld in de in lid 3 en lid F2 bedoelde situaties.

provincie
Gelderland

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

7 van 19

J. Overige voorschriften

1. Het is grondgebruikers, terreinbeheerders, jachthouders en WBE's niet toegestaan aanvullende beperkingen op te leggen, tenzij de FBE hiermee heeft ingestemd. De FBE rapporteert hierover jaarlijks aan de provincie.
2. Het bemachtigd edelhart moet voor vervoer buiten het jachtveld voorzien zijn van een door de FBE verstrekt uniek wildmerk.
3. De jachthouder is verantwoordelijk voor het afmelden van afschot binnen 24 uur in het faunaregistratiesysteem.

DAMHERTEN**F. Periode**

1. Afschot van damherten ten behoeve van populatiebeheer is toegestaan:
 - a. van 1-8 t/m 15-3.
 - b. De FBE kan machtiging verlenen om de afschotperiode te verruimen van 1-7 t/m 15-3 voor WBE's die boven de doelstand zitten;
 - c. De FBE kan jaarrond afschot toestaan in het kader van een pilot én na indiening van een werkplan vóór 1-4.
2. Afschot van damherten is jaarrond toegestaan:
 - a. ter handhaving van het nulstandbeleid;
 - b. ter voorkoming van ernstige schade aan bossen, wilde flora en in het kader van verkeersveiligheid;
 - c. van aantoonbaar zieke en/of gebrekkige damherten en van ontsnapte gehouden damherten in heel Gelderland.

G. Tijdstippen

Afschot van damherten is toegestaan ten behoeve van:

1. Populatiebeheer in de leefgebieden: van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang.
2. Ter handhaving van het nulstandbeleid: 24 uur per dag.
3. Openbare- en verkeersveiligheid: 24 uur per dag.
4. Zieke en/of gebrekkige damherten en ontsnapte gehouden damherten: 24 uur per dag.
5. Perceelsgewijze schadebestrijding van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang.
6. De FBE kan machtiging verlenen in kader van perceelsgewijze schadebestrijding buiten de in lid 5 genoemde tijdstippen.

H. Middelen

Middelen zijn toegestaan zoals benoemd in het besluit waar deze voorschriften onderdeel van zijn.

I. Locatie

1. Afschot is toegestaan in de leefgebieden op de Veluwe. Voor de begrenzing van het leefgebied wordt de kaart van het fbplan aangehouden. Buiten de leefgebieden geldt nulstandbeleid.
2. Afschot en verjaging van damherten binnen een straal van 250 meter van een eoduct is niet toegestaan, met uitzondering van aantoonbare zieke en/of gebrekkige dieren.
3. De FBE kan machtiging verlenen voor afschot van damherten in het kader van verkeersveiligheid tot 200 meter vanaf provinciale wegen. De WBE coördineert de uitvoering en bepaalt wie dit afschot uitvoert.
4. De FBE kan machtiging verlenen voor het gebruik van het geweer in relatie tot de 40 hectare eis voor het jachtveld in de in lid 3 en lid F2 bedoelde situaties.

Datum
24 september 2019

Zaaknummer
2019-006092

Blad
8 van 19

J. Overige voorschriften

1. Het is grondgebruikers, terreinbeheerders, jachthouders en WBE's niet toegestaan aanvullende beperkingen op te leggen, tenzij de FBE hiermee heeft ingestemd. De FBE rapporteert hierover jaarlijks aan de provincie.
2. Het bemachtigde damhart moet voor vervoer buiten het jachtveld voorzien zijn van een door de FBE verstrekt uniek wildmerk.
3. De jachthouder is verantwoordelijk voor het afmelden van afschot binnen 24 uur in het faunaregistratiesysteem.

REEËN

F. Periode

1. Afschot van reeën ten behoeve van populatiebeheer is toegestaan:
 - a. Jaarlingen en bokken: van 1-4 t/m 30-9;
 - b. Geiten en kalveren (mannelijke en vrouwelijke): van 1-9 t/m 31-3;
 - c. Smalreeën: van 1-9 t/m 31-5.
2. Afschot van reeën is jaarrond toegestaan:
 - a. ter voorkoming van ernstige schade aan bossen, wilde flora en in het kader van verkeersveiligheid;
 - b. van aantoonbaar zieke en/of gebrekkige reeën.

G. Tijdstippen

1. Afschot van reeën ten behoeve van populatiebeheer en ernstige schade aan bossen is toegestaan van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang.
2. Afschot van reeën ten behoeve van zieke en/of gebrekkige dieren en ten behoeve van verkeersveiligheid is 24 uur per dag toegestaan.

H. Middelen

Middelen zijn toegestaan zoals benoemd in het besluit waar deze voorschriften onderdeel van zijn.

I. Locatie

1. Afschot en verjaging van reeën binnen een straal van 250 meter van een eoduct is niet toegestaan, met uitzondering van aantoonbare zieke en/of gebrekkige dieren.
2. De FBE kan machtiging verlenen voor afschot van reeën in het kader van verkeersveiligheid tot 200 meter vanaf provinciale wegen. De WBE coördineert de uitvoering en bepaalt wie dit afschot uitvoert.
3. De FBE kan machtiging verlenen voor het gebruik van het geweer in relatie tot de 40 hectare eis voor het jachtveld in de in lid 2 en lid F2 bedoelde situaties.

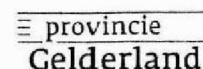
J. Overige voorschriften

1. Het is grondgebruikers, terreinbeheerders, jachthouders en WBE's niet toegestaan aanvullende beperkingen op te leggen, tenzij de FBE hiermee heeft ingestemd. De FBE rapporteert hierover jaarlijks aan de provincie.
2. Het bemachtigde ree moet voor vervoer buiten het jachtveld voorzien zijn van een door de FBE verstrekt uniek wildmerk.
3. De jachthouder is verantwoordelijk voor het afmelden van afschot binnen 24 uur in het faunaregistratiesysteem.

WILDE ZWIJNEN

F. Periode

1. Afschot van wilde zwijnen ten behoeve van populatiebeheer toegestaan:
 - a. van 1-7 t/m 15-3;
 - b. de FBE kan machtiging verlenen om te verruimen naar maximaal jaarrond.
2. Afschot van wilde zwijnen is jaarrond toegestaan:
 - a. ter handhaving van het nulstandbeleid;

 provincie
Gelderland

Datum
24 september 2019

Zaaknummer
2019-006092

Blad
9 van 19

- b. ter voorkoming van ernstige schade aan gewassen, bossen en wilde flora en fauna;
- c. ten behoeve van openbare- en verkeersveiligheid;
- d. van aantoonbaar zieke en/of gebrekkige wilde zwijnen.

G. Tijdstippen

1. Afschot van wilde zwijnen is 24 uur per dag toegestaan.

H. Middelen

1. De FBE kan jachthouders machtiging verlenen om vangkooien te gebruiken in het kader van F2a, b en d. Voor het gebruik gelden de volgende voorwaarden:

- a. Wilde zwijnen moeten eerst naar de vanglocatie worden gelokt, daarna kan de vangkooi worden ingezet. Het gebruik van lokvoer is toegestaan als dit gebeurt overeenkomstig bijlage 18 richtlijn lokvoer van het fbplan.
- b. De vangkooi is minstens 200x250 cm, van boven open en is voorzien van een schuifklep.
- c. De vangkooi bestaat uit betongaas met maaswijdte van tenminste 10x10 cm.
- d. De vanglocatie is voorzien van een werkende wildcamera met een bewegingssensor, een nachtfunctie en een elektronische directe verzending van de beelden naar de jachthouder.
- e. Andere dieren dan wilde zwijnen moeten binnen 3 uur na de melding of binnen 3 uur na zonsopgang vrij worden gelaten.
- f. Na de vangst van een of meerdere wilde zwijnen in een op scherp gezette vangkooi moeten de dieren binnen 3 uur na de melding of binnen 3 uur na zonsopgang met het geweer worden gedood.
- g. Bij het afnemen van afschot in het faunaregistratiesysteem moet het middel 'vangkooi' worden gekozen.

2. Het gebruik van het kogelgeweer kaliber .22 lr is slechts toegestaan voor afschot van biggen tot ca. 30 kg binnen een vangkooi.

I. Locatie

1. Afschot van wilde zwijnen is toegestaan in het leefgebied op de Veluwe. Voor de begrenzing van het leefgebied wordt de kaart van het fbplan aangehouden. Buiten het leefgebied geldt nulstandbeleid.
2. De FBE kan machtiging verlenen van afschot van wilde zwijnen in het kader van schadebestrijding.
3. Afschot en verjaging van wilde zwijnen binnen een straal van 250 meter van een ecodeuct is niet toegestaan, met uitzondering van aantoonbare zieke en/of gebrekkige dieren.
4. De FBE kan machtiging verlenen voor afschot van wilde zwijnen in het kader van verkeersveiligheid tot 200 meter vanaf provinciale wegen. De WBE coördineert de uitvoering en bepaalt wie dit afschot uitvoert.
5. De FBE kan machtiging verlenen voor afschot van wilde zwijnen binnen de bebouwde kom.
6. De FBE kan machtiging verlenen voor het gebruik van het geweer in relatie tot de 40 hectare eis voor het jachtveld in de in lid 2, 4 en 5 en lid F2 bedoelde situaties. De uitvoering is de verantwoordelijkheid van een BOA of professioneel faunabeheerder. Hij/zij kan onder zijn/haar toezicht andere jachtaktehouders inzetten.

J. Overige voorschriften

1. Het is grondgebruikers, terreinbeheerders, jachthouders en WBE's niet toegestaan aanvullende beperkingen op te leggen, tenzij de FBE hiermee heeft ingestemd. De FBE rapporteert hierover jaarlijks aan de provincie.
2. Het bemachtigde wild zwijn moet voor vervoer buiten het jachtveld voorzien zijn van een door de FBE verstrekt uniek wildmerk. In nulstandgebieden geldt dit voor vervoer buiten het werkgebied van de WBE.
3. De jachthouder is verantwoordelijk voor het afmelden van afschot binnen 24 uur in het faunaregistratiesysteem.

Datum
24 september 2019

Zaaknummer
2019-006092

Blad
10 van 19

BEOORDELING VAN HET FAUNABEHEERPLAN

In de Wnb en Omgevingsverordening Gelderland zijn een aantal voorwaarden gesteld waaraan een faunabeheerplan moet voldoen. Deze zijn hieronder getoetst.

- a. Bevat passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren

In hoofdstuk 3 van het fbplan wordt er voldoende aandacht besteed aan mitigerende en/of alternatieve maatregelen. Thema's als preventie, verhoging van aandacht en publieke bewustzijn worden hier besproken. Daarnaast worden voor elke diersoort beheermaatregelen benoemd en worden alternatieven voor afschot besproken.

- b. Onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het fbplan van toepassing is

Voor damhert, edelhert en wild zwijn worden provinciale trends weergegeven vanaf 1991. Voor het ree vanaf 2003. Dit zijn goede langjarige trendtellingen.

- c. Het horen van de in het FBE werkgebied werkzame wildbeheereenheden (hierna: WBE's) over de inhoud van het plan

De WBE's zijn in de zomer van 2018 voor het concept plan in de gelegenheid gesteld om te worden gehoord en nogmaals in de winter van 2018. De FBE heeft mondeling toegelicht dat in de zomer vier WBE's hierop inhoudelijk hebben gereageerd, in de winter geen.

- d. Een fbplan heeft een geldigheidsduur van ten hoogste 6 jaren

Het fbplan heeft inderdaad een looptijd van 6 jaar, 2019-2025.

- e. De omvang van het totale werkgebied van de FBE in hectares

Op pagina 19 is toegelicht dat het gaat om een werkgebied van 501.314 hectare.

- f. Een kaart waarop de begrenzing van het werkgebied van de FBE is aangegeven

Op pagina 19 is een kaart weergegeven van het werkgebied van de FBE. Deze is tevens vergroot in bijlage 1a. Dit is voldoende inzichtelijk.

- g. Een beschrijving van de aard en omvang van de handelingen die zijn verricht in de periode waarin het voorafgaande fbplan geldig was en de aard en de omvang van de handelingen die zullen worden verricht gedurende de geldigheidsduur van het fbplan, onderscheiden per diersoort

Hoofdstuk 5, 6, 7 en 8 zijn volledig en voldoende gewijd aan de specifieke diersoorten. Hier wordt een overzicht gegeven van de gepleegde handelingen o.a. gewasschade, aanrijdingen, afschot en tellingen. Daarnaast worden de doelen van de vorige beheerperiode geëvalueerd.

In deze hoofdstukken wordt er ook aandacht besteed aan de beheeraanpak van de aankomende beheerperiode. Doelen in de vorm van doelstellingen en doelstanden zijn gesteld en verder per leefgebied opgesplitst in de bijlage.

- h. Een vermelding van de perioden van het jaar waarin de handelingen waarop een fbplan betrekking heeft zullen plaatsvinden

 provincie
Gelderland

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

11 van 19

Per belang en per diersoort worden de handelingen in perioden aangegeven, op pagina 38, 51, 67 en 78. Dit is duidelijk weergegeven.

- i. Een vermelding van de WBE waarbinnen de handelingen waarop een fbplan betrekking heeft zullen plaatsvinden

Dit fbplan heeft vanwege de aanwezigheid van reeën betrekking op alle wildbeheereenheden (WBE's), voor resultaten (afschot) is in de bijlage ook toegespitst tot WBE. Voor bijvoorbeeld damhert is gespecificeerd op welke WBE's de nadruk ligt. Doelstanden zijn of op WBE niveau opgesplitst of per leefgebied. Hiermee wordt voldaan aan de voorwaarde.

- j. Kwantitatieve gegevens over de ontwikkeling van de populatie van de in het fbplan omschreven diersoorten op landelijk niveau

Voor elke diersoort wordt er voldoende aandacht besteed aan de landelijke ontwikkeling. Voor zover mogelijk worden populatieaantal schattingen gegeven en er wordt ingegaan op de landelijk verspreiding.

- k. Een overzicht van de gedode dieren in de looptijd van het voorgaande fbplan binnen het werkgebied van de FBE

Voor elk diersoort zijn de afschot resultaten van de afgelopen zeven jaar goed weergegeven.

- l. Een onderbouwing van de noodzaak van populatiebeheer, bestaande uit een onderbouwing van één of meerdere belangen als bedoeld in artikel 3.17, eerste lid van de Wnb

De doelstellingen zijn volledig afgeleid van meerdere benoemde wettelijke belangen. De gegevens van de vorige beheerperiode zijn ook toegespitst tot de verschillende belangen (gewasschade, verkeersveiligheid etc.).

- m. De gewenste stand van de soorten opgenomen in het fbplan en waarvoor een ontheffing is verleend, een beschrijving wanneer sprake is van een verslechtering van de staat van instandhouding, de wijze waarop monitoring plaatsvindt teneinde dat te voorkomen en de te treffen maatregelen als dit zich voordoet

De doelstanden en/of gewenste standen zijn voldoende per diersoort opgenomen. Voor edelherten is de doelstand op 1.777 bepaald, damhert 495, wild zwijn 1.350 en ree tussen de 10.350 en 14.820. Ter indicatie, in het vorige faunabeheerplan 2014-2019 waren de doelstanden respectievelijk 2.029, 475, 1.090 tot 1.490 en tussen de 10.030 en 14.400. De staat van instandhouding wordt in hoofdstuk 4 (pagina 24) toegelicht. Op pagina 25 wordt toegelicht dat monitoring via vaste telprotocollen lopen en hoe de populatie wordt beoordeeld, dit wordt later in het plan ook nog per diersoort behandeld. In het plan en in de aanvraag wordt naast doelstanden ook gesproken over gewenste standen die lager zijn dan de doelstanden. Het plan schetst de factoren (blz. 37) die van invloed zijn op aanpassing naar de streefstand maar concretiseert die niet op voorhand. Dat kan problemen geven in de uitvoering waar juist helderheid over gemaakte afspraken van groot belang is. Het naleven van heldere afspraken is immers één van de door ons geconstateerde aandachtspunten.

Dit geeft ons aanleiding om, conform het verzoek daartoe door Provinciale Staten, het voorbehoud te maken om, indien de situatie daar om vraagt, zelf meer sturing te geven aan het nakomen van deze afspraken.

- n. Een beschrijving van de mate waarin de wettelijke belangen in de periode waarop het voorgaande fbplan betrekking had zijn geschaad, inclusief de getroffen maatregelen en het naar soort onderscheiden aantal gedode dieren

De gegevens van de vorige beheerperiode zijn voldoende toegespitst tot de verschillende belangen (gewasschade, verkeersveiligheid).

Datum
24 september 2019

Zaaknummer
2019-006092

Blad
12 van 19

- o. Een omschrijving van de voorgenomen handelingen en de noodzaak van deze handelingen om de gewenste stand te bereiken en belangrijke schade te voorkomen
Elke diersoort heeft een hoofdstuk beheeraanpak waar dit goed in is beschreven.
- p. Per diersoort een beschrijving van de handelingen die in de periode waarop het voorgaande fbplan betrekking had zijn verricht om het schaden van de genoemde belangen te voorkomen, indien van toepassing onderscheiden per gewas
Dit is voldoende besproken in hoofdstuk 5, 6, 7 en 8.
- q. Een onderbouwde inschatting van de effectiviteit van de voorgenomen handelingen en een beschrijving van de wijze waarop de effectiviteit van deze handelingen zal worden bepaald
Per dier-hoofdstuk wordt aangegeven hoe de effectiviteit van handelen wordt bepaald, pagina 39, 52, 68 en 79.
- r. Voor zover het plan betrekking heeft op populatiebeheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen, een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen.
Hier wordt bij stilgestaan op pagina 29, 44, 56 en 72.

Overige bevindingen en opmerkingen bij het faunabeheerplan

Het plan is goed leesbaar en heeft een gestructureerde opbouw met veel informatie en stelt steeds duidelijk de doelen voorop. Wij hebben het plan getoetst op mogelijke onvolkomenheden of tekstgedeelten die strijdig kunnen zijn met ons faunabeleid (Uitvoeringskader Fauna Gelderland, 5 februari 2019). In paragraaf 2.4.3 Beleidsvisie grote hoefdieren merken wij al op dat wij het bezwaarlijk vinden als lokaal te hoge standen leiden tot een onevenredige belasting van de bedrijfsvoering van individuele agrariërs, negatieve effecten heeft op kwetsbare natuur, of een toename van het aantal aanrijdingen zou veroorzaken. Het plan bevat een, deels vernieuwende, aanpak om dit zoveel mogelijk te beperken. Daarbij wordt duidelijk een relatie gelegd met de in Provinciale Staten aangenomen motie "Alle partijen bij de les" waar het gaat om nakomen van afspraken. Zoals aangegeven in ons faunabeleid hebben we nadrukkelijk gevraagd om de doelstanden in het faunabeheerplan nog een kritisch te beschouwen en waar mogelijk te nuanceren en verlagen. Wij zien dit terug in de uitwerking hoewel in eerste aanleg voor edelherten en wilde zwijnen nog steeds een doelstand wordt nagestreefd die hoger ligt dan de ook in eigen geledingen gewenste stand. Positief is dat, zoals ten behoeve van de nulstand bij wilde zwijnen nu ook nieuwe middelen of methoden zoals vangkooien worden voorzien.

Bij de samenvatting van ons beleid op bladzijde 15 is een stukje tekst over wildzichtbaarheid weggevalen. Dat is op zich niet bezwaarlijk, omdat de uitwerking daarvan op bladzijde 6 in lijn is met ons beleid. Wij delen de opvatting over nadere uitwerking in werkplannen of leefgebiedsplannen, deze behoeven niet onze nadere goedkeuring zolang deze volledig passen binnen de reikwijdte van ons besluit.

Bij een goede toepassing geven de leefgebiedsplannen een prima invulling van de door ons gevraagde gebiedsgerichte benadering van eventuele problemen.

Op bladzijde 22 wordt ingegaan op een voornemen tot het uitvoeren van een onderzoek naar graasdrukmonitoring. Dit onderzoek zou een lange doorlooptijd tot wel 12 jaar hebben, toch wordt gesteld dat lopende de beheerperiode (komende 6 jaar) op basis daarvan de doelstanden aangepast zouden kunnen worden. Wij kunnen hierin meegaan voor zover is bedoeld dat de doelstand niet lager wordt dan de aanpassing naar de gewenste stand.

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

13 van 19

Het uitvoeren van een dergelijk onderzoek is sterk afhankelijk van de bereidheid bij de terreineigenaren om hierin bij te dragen, ook moet het voldoende representatief zijn voor de gehele Veluwe.

Het hoofdstuk 9 over de afhandeling aangereden fauna bevat voldoende informatie om een eventuele opdracht op te kunnen baseren. Wij hebben reeds een contract met SWN voor afhandeling van aangereden dieren op onze provinciale wegen.

Edelhert

In de voorgestelde aanpak op bladzijde 37 evenals bij de andere diersoorten stelt de FBE voor een aantal nadere keuzes over feitelijke toepassing van de ontheffing aan het FBE bestuur te laten. Bijvoorbeeld waar het gaat om specifieke gevallen van nachthacht voor perceelsgewijze schadebestrijding, of eventuele uitbreiding van het experiment jaarrond beheren. Dit past naar ons oordeel binnen de rol die de FBE heeft in de coördinatie van de uitvoering zodat wij deze nadere afwegingsruimte inderdaad willen bieden.

Wild zwijn

Wij delen de toelichting op bladzijde 65 dat landbouwgronden structureel niet tot het leefgebied behoren en dus als nulstandgebied moeten worden behandeld. Verder geeft het genoemde draaiboek in geval van Afrikaanse varkenspest blijk van de verantwoordelijkheid die ook de FBE voelt bij dit thema. Het plan geeft aan dat er geen beperkingen mogen zijn in het afschot worden opgelegd, daar staan wij zeker achter. Op bladzijde 66 staat dat in het kader van schadebestrijding de reguliere toewijzing in kader van het afgesproken populatiebeheer mag worden overschreden. Daarin zien wij inderdaad geen probleem zolang dit op het niveau van de gehele Veluwe populatie geen impact heeft met het oog op de staat van instandhouding.

CONCLUSIE

Gelet op het voorgaande en in aanmerking genomen de artikelen 3.12 van de Wnb en artikel 3.77, 3.78 en 3.79 van de Omgevingsverordening Gelderland, hebben wij besloten dat de gevraagde faunabeheerplan voldoet aan de gestelde voorwaarden.

BEOORDELING VAN DE ONTHEFFINGSAANVRAAG**Aanleiding**

Ten behoeve van de beperking van de schade en de populatie van damherten, edelherten, wilde zwijnen en reeën als bedoeld in artikel 3.10, eerste lid, kunnen Gedeputeerde Staten een ontheffing verlenen als bedoeld in artikel 3.8 en 3.17 Wnb. Dit omdat er sprake is van geschade belangen en er geen andere bevredigende oplossingen bestaan en indien geen afbreuk gedaan wordt aan de staat van instandhouding (hierna: SvI) van de soorten. Daarnaast dient er ook rekening gehouden te worden met het provinciale beleid.

Provinciaal beleid

Op 5 februari 2019 hebben wij het Uitvoeringskader Fauna Gelderland¹ vastgesteld. Hierin worden de standpunten van het faunabeleid toegelicht. Hierin is ook het thema Grote hoefdieren opgenomen, waarin de door PS aangenomen motie 'alle partijen bij de les', over het naleven van doelstanden, is verwerkt.

¹ [https://gelderland.stateninformatie.nl/document/7301961/1/Bijlage_Uitvoeringskader_Fauna_Gelderland](https:// gelderland.stateninformatie.nl/document/7301961/1/Bijlage_Uitvoeringskader_Fauna_Gelderland)

Datum
24 september 2019

Zaaknummer
2019-006092

Blad
14 van 19

Belang

In onderhavig geval wordt de ontheffing aangevraagd op basis van het volgende wettelijk erkende belang:

- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

In het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats

Grote hoefdieren kunnen een grote impact hebben op hun leefomgeving. Zo kunnen grote hoefdieren in hoge dichtheden bosverjonging onderdrukken. Dit is het geval op de Veluwe. Met name loofbomen worden sterk onderdrukt. In Natura 2000-gebied de Veluwe, het voornaamste leefgebied van de grote hoefdieren (m.u.v. ree wiens leefgebied over de gehele provincie strekt), zijn hier doelstellingen voor opgesteld. De Natura 2000-doelstellingen (Beuken-Eikenbossen met Hulst en Oude eikenbossen) stellen een uitbreiding van het areaal, gepaard met de omvorming van naaldbos naar loofbos. Daarnaast geldt er ook een Natura 2000-doelstelling voor het vliegend hert. Hoge dichtheden wilde zwijnen kunnen deze populatie drukken, doordat zij op de larven van het vliegend hert prederen. Regulatie is noodzakelijk om de dichtheden te verlagen en de doelstellingen te behalen.

Ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom

Schade aan gewassen wordt gekwantificeerd via BIJ12 Faunazaken. Voor edelhertenschade is er in 2018 (beleidsjaar) €197.664 getaxeerd en €186.389 uitgekeerd; voor damherten is er in 2018 €4.673 schade getaxeerd en €4.510 uitgekeerd; voor wilde zwijnen is er €130.345 schade getaxeerd en €121.152 uitgekeerd. Reeenschade komt minder voor, in 2015 is er €217 getaxeerd en €206 uitgekeerd (Tabel 1).

Tabel 1 Getaxeerde schade grote hoefdieren van de afgelopen beheerperiode

Beleidsjaar	damhert	edelhert	ree	wild zwijn
2013	€ 4.667	€ 175.621	€ 223	€ 25.232
2014	€ 5.079	€ 197.078		€ 24.723
2015	€ 4.364	€ 375.833	€ 217	€ 42.361
2016	€ 2.336	€ 236.324		€ 41.485
2017	€ 1.343	€ 152.258		€ 64.922
2018	€ 4.673	€ 197.664		€ 135.180

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

15 van 19

De schadehistorie is in het fbplan weergegeven op pagina 32, 46, 59 en 74. De schadeposten voor het edelhert en wild zwijn worden beschouwd als ernstige schade. De schadeposten van het damhert en ree kunnen niet beschouwd worden als ernstige schade aangezien de €10.000 grens niet wordt behaald. Er is dus ook geen grondslag voor schadebestrijding aan gewassen van het damhert en ree.

In het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten

Er worden jaarlijks meer dan 1000 reeën aangereden. Ook worden er tussen de 200 en 666 wilde zwijnen aangereden, de aantallen schommelen doordat ze gestuurd worden door het voedselaanbod. Daarnaast worden er jaarlijks ongeveer 30 damherten aangereden en 85 edelherten. Deze aanrijdingen zijn vaak dodelijk voor de dieren, maar ook gevaarlijk voor de mens. In het kader van openbare veiligheid, verkeersveiligheid, zijn hoge dichtheden grote hoefdieren dus een gevaar. Daarnaast is het ook van belang om wilde zwijnen te reguleren met het oog op dreiging van Afrikaanse varkenspest. Door te voorkomen dat er wilde zwijnen zijn buiten het leefgebied is de kans op besmetting ook kleiner.

Er geldt een landelijke verplichting om mee te werken aan de monitoring van dierziektes, zoals Afrikaanse varkenspest. Er wordt dan ook veel waarde gehecht aan gezonde populaties. Hierom is er een voorschrift opgenomen kan medewerking verplicht gesteld kan worden aan lopende grote hoefdieronderzoeken.

Ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen

Soms komt het voor dat een rotte wilde zwijnen in de bebouwde kom loopt en schade/overlast pleegt aan schietterreinen e.d.. Ook herten en reeën kunnen schade/overlast veroorzaken. In zulke situaties is het wenselijk om snel te kunnen handelen om schade en overlast te voorkomen.

Ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.

Damherten, edelherten en wilde zwijnen hebben een beperkt leefgebied (Veluwe) met een bepaalde capaciteit. Deze capaciteit hangt af van de verschillende doelstellingen in het gebied (bosverjonging, recreatie, landbouw, bosbouw, infrastructuur). De doelstanden die bepaald zijn voor deze diersoorten zijn afgeleid van deze verschillende doelstellingen in het gebied. Om deze doelstanden te bereiken en behouden is regulier beheer noodzakelijk.

Ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren

Aangezien veel van deze dieren leven in gebieden met rasters en met een beperkt aantal natuurlijke vijanden is het noodzakelijk om te kunnen ingrijpen als dieren ziek zijn of lijden (bijv. na een aanrijding). Op deze manier blijven de populaties ook gezonder. Door zieke dieren af te schieten wordt er ook voldaan aan de wettelijke zorgplicht zoals genoemd in artikel 1.11 eerste lid van de Wnb.

Aangezien het leefgebied van het edelhert, damhert en wild zwijn beperkt worden door rasters is het actief beheren van de populatie ook noodzakelijk rekening houdende met de andere belangen in het gebied. Te hoge standen kunnen leiden tot o.a. verhoogde aanrijdingen en verhoogde landbouwschades. Daarnaast zijn het Natura 2000-gebied de Veluwe duidelijke doelstellingen voor (loof)bosverjonging, die in het geding zijn door te hoge dichtheden grote hoefdieren. De kans op dierziektes is ook hoger als er te veel dieren leven in een afgesloten gebied. Populatiebeheer en schadebestrijding bieden een uitkomst om de populatie dusdanig in balans te houden dat de schade aan de boven benoemde belangen beperkt worden. Het is belangrijk dat er ingespeeld kan worden op plotselinge situaties.

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

16 van 19

Vooral de wilde zwijnen populatie kan in een korte periode sterk fluctueren. Wij hechten daarom waarde aan een gepaste flexibiliteit en maatwerk. Wij vertrouwen de FBE deze verantwoordelijkheid toe om kortdaat en verantwoord te handelen.

Conclusie

Na beoordeling van de aanvraag komen wij tot de conclusie dat relevante wettelijke belangen hier aan de orde zijn. Er is voldaan aan de absolute voorwaarde dat sprake is van een wettelijk belang zoals genoemd in artikel 3.8 lid 4 en artikel 3.10 lid 2 van de Wnb waarvoor ontheffing kan worden verleend.

Andere bevredigende oplossing

In deze ontheffing wordt er schadebestrijding en populatiebeheer aangevraagd.

Schade kan (soms) voorkomen worden door de inzet van preventieve maatregelen. Op de website van BIJ12 Faunazaken is er een preventiekit ontwikkeld voor hertachtigen² en wilde zwijnen³. Hier worden verschillende maatregelen benoemd, visuele en akoestische middelen, afscherming of bijvoorbeeld afleidend voeren. Ook in het fbplan (hoofdstuk 3, vanaf pagina 20) wordt hier bij stilgestaan, tevens bij oplossingen voor wildaanrijdingen (bijv. snelheidsmaatregelen). Echter, deze maatregelen zijn vaak niet voldoende om schade compleet te voorkomen of het is niet wenselijk om een gebied volledig in te rasteren met bijna twee meter hoge hekken (ontsnipperingsbeleid). Daarom kunnen deze maatregelen niet beschouwd worden als andere bevredigende oplossingen.

Aangezien er beperkt natuurlijke vijanden zijn voor de grote hoefdieren is populatiebeheer middels afschot noodzakelijk. De populaties zijn nog dusdanig hoog (en boven de afgesproken doelstanden) dat hier geen andere bevredigende oplossingen voor zijn. Hoge populaties grote hoefdieren hebben een negatief effect op de gezondheid van de populatie, maar is bijv. ook in het kader van gewasschade, natuurdoelen en verkeersveiligheid onwenselijk.

Conclusie

Na een zorgvuldige overweging concluderen wij er geen andere bevredigende oplossing is.

Staat van instandhouding

In het fbplan is een geheel hoofdstuk gewijd aan de waarborging van de gunstige staat van instandhouding. Hiervoor wordt een minimale populatiegrootte van 150 dieren aangehouden (voor analyse zie hoofdstuk 4 fbplan), geldend voor alle vier soorten. Zowel de gewenste als de doelstanden liggen voor al deze soorten verder boven deze 150. Voor edelherten is de doelstand op 1.777 bepaald (gewenste stand edelherten 1.440), damhert 495, wild zwijn 1.350 (gewenste stand 1.100) en ree tussen de 10.350 en 14.820. In de leefgebieden zijn verschillende deelpopulaties met elkaar verbonden, waardoor de genetische diversiteit gewaarborgd blijft. Hiermee is een gezonde populatiegrootte gewaarborgd. Ook wordt er stilgestaan bij de genetische gezondheid van de populaties, deze zijn nu nog voldoende divers. De FBE geeft aan dat als in de beheerperiode (6 jaar) blijkt dat deze verarmd is, ze zich willen inzetten om deze verarming tegen te gaan. Hierbij wordt de optie van het inbrengen van onverwante dieren gegeven.

² www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-preventiekit-fpk/module-hertachtigen/#4.2

³ www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-preventiekit-fpk/module-wild-zwijn/

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

17 van 19

Daarnaast dient het natuurlijke verspreidingsgebied niet **kleiner** te worden binnen afzienbare tijd. Het edelhert, damhert en wild zwijn hebben allen hun kernleefgebied op de Veluwe. De Veluwe is grotendeels Natura 2000-gebied en heeft daardoor een beschermde status. Hierdoor is gewaarborgd dat het verspreidingsgebied niet zal verkleinen. Voor het edelhert zijn er poortgebieden aangewezen waar zij zelfs verder mogen verspreiden. Ook voor het ree zal het verspreidingsgebied niet kleiner worden. Het ree is over de gehele provincie en ook land verspreid. Zij gedijen goed in cultuurlandschappen. Doordat de provincie en andere organisaties zich inzetten op het herstel van de biodiversiteit zullen deze landschappen in de aankomende periode ook niet verdwijnen, maar in sommige gevallen juist van kwaliteit verbeteren.

De dieren leven al decennia in onze provincie en de inzet op de waarborging van biodiversiteit is nog nooit zo sterk geweest. Door nauwe monitoring en planmatig beheer is het toekomstperspectief van de vier soorten is dan ook als positief te beschouwen.

Conclusie

Het vangen en doden van damherten, edelherten, wilde zwijnen en reeën doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van deze soort. Aangezien voor al deze soorten een doelstand is bepaald die boven de berekende gunstige staat van instandhouding ligt, het verspreidingsgebied intact blijft en het toekomstperspectief positief is.

Te beoordelen middelen

Het kogelgeweer wordt aangevraagd binnen de gestelde wettelijke kaders, artikel 3.13 lid 1 en 3 en artikel 3.15 lid 1 onder b Bnb. Aanvullend hierop wordt er een geluiddemper aangevraagd en kunstmatige lichtbronnen/nachtzichtapparatuur. Deze extra hulpmiddelen zijn wenselijk om het afschot gedurende schemering en nacht te optimaliseren.

Tot slot wordt het additionele middel vangkooi aangevraagd voor het vangen van wilde zwijnen buiten het leefgebied. Dit om de nul-stand beter na te leven. De vangkooi wordt bijvoorbeeld ook in Noord-Brabant ingezet, waar veel zwijnen mee zijn gevangen. De vangkooi wordt dan ook beschouwd als een effectief aanvullend middel, mits de voorschriften worden nageleefd. Daarop aanvullend wordt het kaliber .22 lr aangevraagd voor het doden van biggen (tot ca. 30 kg) gevangen in de vangkooi. Dit zijn geschikte wapens voor het doden van biggen.

Te beoordelen verboden en perioden

- 1) Het gebruik van het geweer op terreinen welke een omvang hebben die kleiner is dan 40 ha;
- 2) Het gebruik van het geweer binnen de bebouwde kom afspelelen of op terreinen of de onmiddellijk aan de bebouwde kom grenzende terreinen;
- 3) Het gebruik van het geweer voor het doden een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang en het gehele etmaal.
- 4) Gekozen beheerperioden onderscheid makend naar leeftijdsklasse en geslacht.
- 5) Aanvullende beperkingen door machtiginghouders.

1) Het komt incidenteel voor dat lokaal niet kan worden voldaan aan de 40 hectare eis als gevolg van infrastructurele begrenzing. Voor beheer en schadebestrijding is het dan wel wenselijk om te kunnen handelen. Dit kunnen bijvoorbeeld wegbermen zijn (kleiner dan 40 ha.), waar in het kader van verkeersveiligheid herten of zwijnen geschoten dienen te worden. Daarnaast geldt voor wilde zwijnen buiten de leefgebieden een nul-stand beleid. Dit betekent dat wilde zwijnen geschoten dienen te worden als zij hier buiten treden. Dit is bijvoorbeeld één van de maatregelen die getroffen wordt om de kans op besmetting van Afrikaanse varkenspest te verkleinen. Het is dan ook wenselijk om te kunnen optreden in onbejaagbare stukken.

Datum
24 september 2019

Zaaknummer
2019-006092

Blad
18 van 19

2) Het bovenstaande heeft, met betrekking tot wilde zwijnen, ook vaak betrekking op stukken grond die binnen de bebouwde kom of aangrenzend gelegen liggen. In deze gevallen dient er ook afschot gepleegd te worden om gevaarlijke situaties te voorkomen. Dit in samenspraak met de gemeente en politie.

3) Hertachtigen zijn voornamelijk actief in de schemering, dit is dan ook de meest effectieve periode om te beheren. Wild zwijnen zijn ook actief in de schemer, maar ook gedurende de nacht. Daarom is het verlengen van het gebruik van het geweer in deze perioden een effectieve aanvulling die wenselijk is om de gestelde doelstanden te behalen.

Voor wat betreft schadebestrijding is het wenselijk om zo snel mogelijk te kunnen optreden, 24 uur per dag. Dit om bijv. landbouwschade te voorkomen of de verkeersveiligheid te waarborgen.

4) Voor alle vier hoefdieren is aangegeven dat populatiebeheer wenselijk is. Hieraan zijn beheerperioden verbonden die bij sommige diersoorten onderscheden worden naar leeftijdsklasse en geslacht. Deze beheerperioden zijn als volgt aangevraagd:

Edelherten en damherten

populatiebeheer toegestaan van 1-8 t/m 15-3 en van 1-7 t/m 15-3 voor WBE's die minimaal 25% boven de doelstand zitten, na goedkeuring van de FBE en de FBE kan jaarrond afschot toestaan in het kader van een pilot én na indiening van een werkplan vóór 1-4.

Toelichting: Voor beide geldt dat de periode van rust wordt gebruikt voor het uitvoeren van de tellingen en het geven van rust voor het zetten van de kalveren.

Reeën

populatiebeheer toegestaan van jaarlingen en bokken van 1-4 t/m 30-9 en geiten en kalveren (mannelijke en vrouwelijke) van 1-9 t/m 31-3 en smalreeën van 1-9 t/m 31-5.

Toelichting: Bokken zijn in de zomer periode goed op leeftijd te schatten. Geiten krijgen in deze periode de tijd om hun kalveren te zetten. De periode voor smalreeën is opgerekt omdat deze in het voorjaar nog goed te onderscheiden zijn van de volwassen geiten.

Wild zwijnen

populatiebeheer van 1-7 t/m 15-3 en de FBE kan besluiten de periode tot 1-7 te verlengen.

Toelichting: De rustperiode is vooral ingegeven om de tellingen goed uit te kunnen voeren. In deze tijd worden ook de meeste biggen geboren.

5) In de uitvoeringspraktijk is er soms behoefte aan om aanvullende beperkingen aan machtigingen te stellen. Een voorbeeld hiervan is toonplicht van geschoten dieren, een geweiclassificatie of beperkingen in de schadebestrijding. Dit kan beperkend zijn om de in het fbplan gestelde doelen te behalen. Het is daarom van belang dat de FBE hiervan op de hoogte is en hiermee heeft ingestemd. Wij verwachten dat de FBE hierover rapporteert in de jaarrapportage.

Toelichting ambtshalve veranderingen na zienswijze periode

Vervoeren van 'delen van dieren'

De huidige werkwijze voor het vervoer van een bemachtigd stuk grofwild buiten het jachtveld blijft gehandhaafd. Het bemachtigde stuk grofwild wordt voorzien van een uniek wildmerk. Wordt het stuk grofwild in meerdere delen apart vervoerd, dan volstaat de overige delen te voorzien van een papier met vermelding van het wildmerknummer. Het wildmerk heeft als doel, in kader van het primaire voedselketen, de herleidbaarheid van het stuk te borgen. Hierom wordt het gedeelte 'delen van dieren' verwijderd, omdat het voor verwarring zorgt.

Datum

24 september 2019

Zaaknummer

2019-006092

Blad

19 van 19

Coördinatie schieten vanaf wegen

Per abuis is de term openbare wegen gebruikt, in plaats van provinciale wegen. Het betreft namelijk alleen provinciale wegen, gemeentelijke wegen kunnen na overeenstemming met de desbetreffende gemeente aan het jachtveld worden toegevoegd en de rijkswegen zijn in principe ingerasterd en zo nodig kan een aparte procedure worden toegepast onder aansturing de Officier van Dienst.

Voor afschot van grofwild langs provinciale wegen is een grondgebruikersverklaring nodig. De grondgebruikersverklaring wordt afgegeven aan de WBE die het doorzet naar zijn BOA of professionele faunabeheerder. Hij/zij kan onder haar toezicht andere jachtaktehouders inzetten. Het is van belang dat er coördinatie plaats vindt en dat de WBE overzicht houdt wie en waar (vanuit de auto) afschot langs provinciale wegen pleegt.

CONCLUSIE

Gelet op het voorgaande en in aanmerking genomen de artikelen 3.12, lid 7 en 3.17, lid 1 van de Wnb, hebben wij besloten, dat de gevraagde ontheffing kan worden verleend.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u er op dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving. Voorbeelden hiervan zijn toestemming van geluiddemper bij Justitie en toestemming voor gebruik geweer bij een eendenkooi door de kooiker.

Beroep

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na dagtekening van het besluit hiertegen een beroepschrift indienen bij de rechtbank Gelderland (Postbus 9030, 6800 EM Arnhem). Zij die partij zijn in de hoofdzaak kunnen bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Gelderland (Postbus 9030, 6800 EM Arnhem) een verzoek indienen om een voorlopige voorziening te treffen. Voor individuele burgers (niet voor advocaten en ook niet voor gemachtigden namens een bedrijf of organisatie) bestaat de mogelijkheid digitaal beroep of een verzoek om een voorlopige voorziening in te dienen. Meer informatie kunt u vinden op www.rechtspraak.nl

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Kijk op www.gelderland.nl. U kunt ook contact opnemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99. Houdt u het zaaknummer van dit besluit bij de hand. We kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten van Gelderland

Jan Markink - plv. Commissaris van de Koning

Pieter Hilhorst - secretaris

Documentnummer(s) inzage stukken: 03076967, 03077068, 03077559, 03079779, 02990650

Juridische grondslagen

Voor deze brief gelden: Algemene wet bestuursrecht; Wet natuurbescherming, hoofdstuk 3

Enkele gedachten omtrent de toelaatbaarheid van jacht op hoefdieren in gebieden waar wolven gevestigd zijn

Actieve soortenbescherming – voedselaanbod verzekeren

Uit het (Europees) natuurbeschermingsrecht kan worden afgeleid dat het bevoegd gezag in het leefgebied van wolven het wildbeheer zodanig moet reguleren dat er ruim voldoende voedselaanbod voor de wolven is.

Dit volgt in elk geval uit de soortenbeschermingsverplichting van artikel 12 Habitatrichtlijn (m.a.w. de Bijlage IV-status van de wolf). Volgens de jurisprudentie van het EU Hof van Justitie van de EU brengt deze verplichting met zich mee dat voor elke Bijlage IV-soort een omvattend en gericht maatregelenpakket moet worden vastgesteld en uitgevoerd, al dan niet in de vorm van een actieplan/beheerplan. Het waarborgen van een voldoende voedselaanbod hoort daar zeker bij.¹ Dit wordt verder ondersteund door de in 2008 door het Large Carnivore Initiative for Europe voor de Europese Commissie opgestelde 'guidance document' over grote predatoren, waarin expliciet te lezen staat: "For lynx and wolf it is crucial that wild ungulate harvest takes into account the presence of predators when setting quotas".²

Een bijkomend juridisch argument is dat de Veluwe eigenlijk al zou moeten zijn aangemerkt als Natura 2000-gebied voor de wolf (uit hoofde van zijn Bijlage II-status).³ Ook uit die gebiedsstatus zou duidelijk de verplichting voortvloeien om voor voldoende wilde prooi voor de wolvenpopulatie in het gebied te zorgen.

Passieve soortenbescherming – "opzettelijk verstoren" en andere verboden handelingen

Daarnaast is er de specifieke verplichting die voortvloeit uit artikel 12(1)(b) van de Habitatrichtlijn, vastgelegd in artikel 3.5(2) van de Wet natuurbescherming, die het "opzettelijk verstoren" verbiedt. Hoe sterk een negatief effect moet zijn om daadwerkelijk als het in de verboden bedoelde "verstoren" te kwalificeren, is nog enigszins onduidelijk. Volgens Backes e.a., bijvoorbeeld, valt "[n]iet elk 'verschrikken' van een enkel exemplaar van een beschermde soort" onder "verstoren".⁴ Volgens de Europese Commissie impliceert het begrip verstoring een zekere mate van schadelijkheid voor de betrokken soort, zoals een negatief effect op de overlevingskans of voortplanting van betrokken dieren.⁵ Intensiteit, duur en frequentie van

¹ Zie hierover p. 35 van Trouwborst A., Bastmeijer C.J., Backes C.W. (2013) *Wolvenplan voor Nederland: naar een gedegen juridische basis*. Rapport in opdracht van Faunafonds. <https://www.bijl2.nl/assets/FF-95.-Trouwborst-Bastmeijer-2013-Juridische-toets-wolvenplan.pdf>.

² Zie p. 36 van Linnell J.D.C., Salvatori V., Boitani L. (2008) *Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe*. Europese Commissie, Brussel. https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf

³ Zie bijv. Bastmeijer C.J., Trouwborst A. (2013) Welkom terug? De relevantie van het Europese gebiedenbeschermingsrecht voor de wolf en andere 'terugkomers'. 40 *Milieu en Recht* 80-91. https://www.researchgate.net/publication/270960588_Welkom_Terug_De_Relevantie_van_het_Europese_Gebieden_beschermingsrecht_voor_de_Wolf_en_andere_Terugkomers>Welcome_Back_The_Relevance_of_European_Area_Protection_Law_for_the_Wolf_and_other_Comeback_Spec.

⁴ Backes C.W., Freriks A.A., Robbe J. (2009) *Hoofdlijnen natuurbeschermingsrecht* (2^e druk). Sdu Uitgevers, Den Haag, p. 162.

⁵ Zie par. 38-39 van Europese Commissie (2007) *Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43 EEC*. Europese Commissie, Brussel.

verstorende handelingen kunnen in dit verband volgens de Commissie relevante indicatoren zijn.⁶ Hoe groot de negatieve invloed op overlevingskansen of voortplanting dient te zijn, blijft echter in het midden. Als voorbeeld van een verstoring met een voldoende negatieve invloed om onder artikel 12(1)(b) te kunnen vallen, noemt de Commissie het forse energieverlies bij dieren dat het gevolg kan zijn van het wegvluchten na een verstorende gebeurtenis⁷ – hetgeen suggereert dat de lat ook weer niet erg hoog hoeft te liggen.

De jurisprudentie van het HvJEU geeft geen uitsluitel over de precieze hoogte, maar bevat wel enkele aanwijzingen. Zo heeft het Hof, om een paar voorbeelden te noemen, het gebruik van explosieven voor de aanleg van een pijpleiding in het leefgebied van beschermde walvisachtigen beoordeeld als opzettelijk verstoren *sensu* artikel 12(1)(b) Habitatrichtlijn;⁸ evenals motorcrossen in de habitat van beschermde slangen;⁹ en wildkamperen in de nabijheid van legstranden van beschermde zeeschildpadden.¹⁰ Zoals deze voorbeelden al suggereren, zal het opzet-vereiste niet snel een belangrijke rol toekomen – het feit dat het verstoren van wolven niet de reden is van jacht op zwiijnen of herten is weinig relevant wanneer zulke verstoring wel een te verwachten resultaat is.¹¹

Overigens kwam een onderzoek uit 2019 tot de conclusie dat er bij de toepassing van het (Europese) natuurbeschermingsrecht op de wolf in veel landen een onterechte blinde vlek blijkt te bestaan op het vlak van maatregelen om verstoring rond, en vernieling of beschadiging van, de voortplantingsplaatsen van wolven te voorkomen.¹²

Al met al lijkt het er in beginsel op dat grootschalige jacht op hoefdieren in gebieden waar wolven gevestigd zijn, en zeker in de nabijheid van voortplantingsplaatsen van wolven, al gauw op gespannen voet staat met het Europese en Nederlandse natuurbeschermingsrecht.

Derogaties

Een derogatie van de betreffende verbodsbepalingen kan alleen worden verleend onder strikte voorwaarden. De lat ligt daarbij hoog: de bewijslast dat aan de diverse voorwaarden voldaan is rust op de betrokken autoriteiten; en in geval van twijfel of aan een bepaalde voorwaarde is voldaan mag de derogatie niet worden verleend of toegepast, in overeenstemming met het voorzorgsbeginsel.¹³

Tilburg University, 17 september 2021

⁶ Ibid., par. 37.

⁷ Idem: "Disturbance (e.g. by noise, source of light) does not necessarily directly affect the physical integrity of a species but can nevertheless have an indirect negative effect on the species (e.g. by forcing them to use lots of energy to flee ...)."

⁸ HvJEU C-183/05, 11 januari 2007, par. 36.

⁹ HvJEU C-340/10, 15 maart 2012.

¹⁰ HvJEU C-504/14, 10 november 2016, par. 157 jo. 114.

¹¹ Zie ook Trouwborst A., Somsen H. (2020) Domestic cats (*Felis catus*) and European nature conservation law – applying the EU Birds and Habitats Directives to a significant but neglected threat to wildlife. 32 *Journal of Environmental Law* 391-415. <https://academic.oup.com/jel/article/32/3/391/5640440>

¹² Sazatornil V. e.a. (2019) Top-down dilution of conservation commitments in Europe: an example using breeding site protection for wolves. 237 *Biological Conservation* 185-190.

¹³ Over de diverse voorwaarden en de manier waarop zij volgens het HvJEU dienen te worden toegepast, zie uitgebreid Trouwborst A., Fleurke F.M. (2019) Killing wolves legally – exploring the scope for lethal wolf management under European nature conservation law. 22 *Journal of International Wildlife Law and Policy* 231-273. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13880292.2019.1686223>

BIJLAGE 3

LINNAEUSSTRAAT 2 -A, 1092 CK AMSTERDAM
TELEFOON +31(0)20-3446200 | FAX +31(0)20-3446201
E-MAIL: info@prakkendoliveira.nl | www.prakkendoliveira.nl

SPOED!

Gedeputeerde staten
van de provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Per fax: 026 - 35 99 480
Per e-mail: post@gelderland.nl

Amsterdam, 19 november 2021
Onze ref. D20211088/BK/bk
Uw ref. 2021-013216

Direct tel.nr.: +31(0)20-3446200
Direct faxnr.: +31(0)20-3446201

ADVISEURS

Betreft: De Faunabescherming / wolf

Geacht college,

Bij brief van 19 oktober 2021 is namens Stichting De Faunabescherming aan gedeputeerde staten verzocht om met spoed handhavend op te treden tegen mogelijk ernstige verstoring van de wolf door grootschalig afschot op de Veluwe, dan wel om de ontheffing voor dat afschot in te trekken of aan te passen. De dringendheid en spoedeisendheid stond naar het oordeel van De Faunabescherming voldoende vast, gelet op de strikte bescherming van de wolf en de risico's die afschot met zich meebrengen.

Op last van de rechtbank zijn gedeputeerde staten namens De Faunabescherming bij brief van 9 november 2021 niettemin in gebreke gesteld om alsnog zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk binnen twee weken, op het verzoek van 19 oktober 2021 te besluiten. Inmiddels heeft de door De Faunabescherming in het kader van dat verzoek geraadpleegde deskundige, Prof. dr. C. Smit van de Rijksuniversiteit Groningen, een rapport opgesteld, waaruit blijkt dat risico's op verstoring en zelfs ernstige verstoring door het grootschalige afschot de komende weken niet kunnen worden uitgesloten. Zijn rapport gaat hierbij (**bijlage**). Er is en blijft dus zeer grote spoed bij een besluit van gedeputeerde staten op het verzoek van De Faunabescherming en een besluit kan niet wachten tot de bij brief van 9 november 2021 door gedeputeerde staten meegedeelde datum van 14 december. Dat zou nog weer wekenlange verstoring van de wolf met zich meebrengen, voor die verstoring is geen ontheffing verleend. Met het rapport is overigens afdoende aangetoond dat de besluitvorming zo dringend is dat een ingebrekestelling van gedeputeerde staten ter zake van het niet tijdig nemen van een besluit op het verzoek van 19 oktober 2021 niet vereist is. De Faunabescherming verzoekt – en zo nodig sommeert – gedeputeerde staten dan ook **om uiterlijk op 23 november 2021** alsnog een besluit

**Prakken
d'Oliveira**

D20211088

19 november 2021, pagina 2

te nemen en dit op die datum bekend te maken, bij gebreke waarvan opnieuw beroep zal worden ingesteld.

291121Batch702

000000748

A7

RAPPORT

In hoeverre heeft intensief afschot van wilde hoefdieren op de Veluwe negatieve effecten voor de wolf? Een wetenschappelijke analyse.

In opdracht van De Faunabescherming

Groningen, 18-11-2021

Over de auteur

██████████ is adjunct hoogleraar Ecologie en Natuurbeheer aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is internationaal erkend specialist op het gebied van ecologische interacties tussen planten en dieren, en hoe deze interacties de biodiversiteit en dynamiek van natuurlijke levensgemeenschappen beïnvloeden. Zijn doel is om via wetenschappelijk ecologisch onderzoek een fundamentele bijdrage te leveren aan verbeterd natuurbeheer. Hij is tot nog toe auteur van zo'n 85 wetenschappelijke artikelen¹, zo'n 30 professionele publicaties, en zijn onderzoek staat regelmatig in de aandacht van de media². Sinds 2010 is hij actief betrokken bij onderzoek naar effecten van de wolf op het ecosysteem in het Poolse oerbos van Białowieża. De terugkeer van de wolf naar Nederland in 2015 greep hij aan om de effecten van de wolf in het antropogene landschap te onderzoeken. Sindsdien heeft hij op de Veluwe met zijn onderzoeksgroep verschillende studies uitgevoerd (o.a. 6 MSc studies, en 2 promotie-trajecten van 4 jaar), in nauw contact met verschillende betrokken partijen (o.a. natuurbeherende instanties en terreineigenaren, gemeenten, en andere onderzoeksinstanties).

¹ zie: <https://www.rug.nl/staff/c.smit/research#pure-id-research-output>

² zie: <https://research.rug.nl/en/persons/christian-smit/clippings/>

1. Inleiding

Het geplande afschot van wilde hoefdieren (hieronder vallen damhert, edelhert, ree en wild zwijn) op de Veluwe is dit jaar aanzienlijk hoger dan andere jaren (namelijk ca. 80% van de populatie, normaliter tussen de 45-80% (Jansman et al., 2021)). Een deel van dit afschot heeft afgelopen maanden reeds plaats gevonden, maar er is komende weken nog een aanzienlijk deel gepland. Mij is als onafhankelijk wetenschapper gevraagd een antwoord te geven op de vraag in hoeverre het huidige afschot van wilde hoefdieren op de Veluwe negatieve effecten kan hebben op de wolf. De wolf is immers een strikt beschermde soort onder de Habitatrichtlijn (Annex IV) en de Wet Natuurbescherming (Wnb artikel 3.5) en zou als zodanig geen sterk negatieve effecten van menselijk handelen mogen ondervinden (zoals het doden, vangen, verstoren van wolven, of vernietiging van zijn nestplaats of rustgebied). Zulke negatieve effecten op een strikt beschermde soort als de wolf zijn immers bij wet verboden.

2. Aanpak

Om antwoord op deze vraag te krijgen heb ik de internationale wetenschappelijke literatuur geanalyseerd, aangevuld met relevante beschikbare 'grijze' literatuur (niet gepubliceerd in internationale wetenschappelijk tijdschriften). Over de wolven in Nederland is, gezien de pas vrij recente vestiging, tot nog toe nauwelijks wetenschappelijke literatuur beschikbaar. Naast onze eigen studies op de Veluwe is dan ook met name het recent verschenen rapport van Jansman et al 2021 (De wolf terug in Nederland; Een fact finding studie) informatief. Ik heb daarnaast met verschillende collega's en specialisten over de vraag gediscussieerd om de uitkomsten van mijn analyse te verifiëren. In onderstaand rapportage schets ik de uitkomsten van mijn analyse. De vraag is dus puur wetenschappelijk benaderd, waarbij ik wil benadrukken dat de rapportage niet als algemeen pleidooi vóór of tegen de jacht dient te worden geïnterpreteerd, en dat de uitkomsten los staan van mijn persoonlijke mening over deze kwestie.

3. Wat zegt de wetenschap over effecten van jacht (op wilde hoefdieren) op de wolf

Vanuit de internationale wetenschappelijke literatuur komen hoofdzakelijk drie manieren naar voren waarop jacht op wilde hoefdieren negatieve effecten kunnen hebben op wolven, namelijk: 1) directe verstoring door de mens (fysieke aanwezigheid en/of geluid), 2) vermindering aanbod natuurlijke prooidieren, en 3) vermindering van de ecologische effecten. In onderstaand betoog licht ik elk van deze 3 punten toe. Vervolgens bespreek ik in hoeverre het aannemelijk is dat de besproken manieren ook voor de Veluwse situatie van toepassing is.

3.1 - Directe verstoring door de mens

Uit tal van studies blijkt dat menselijke verstoring, waaronder ook jacht op hoefdieren, het habitat gebruik van 'apex predators' zoals de wolf negatief beïnvloedt (review studie (Ordiz et al., 2021)). Mensen worden namelijk door de wolf als 'superpredator' gezien (Darimont, Fox, Bryan, & Reimchen, 2015)) en roepen een gedragsresponse op die vergelijkbaar is als die van een prooidier; het leidt tot beperking en verandering van habitat gebruik en activiteitspatronen van wolven (Ordiz, Bischof, & Swenson, 2013)). Dit beeld wordt bevestigd vanuit allerlei landen. Zo mijden wolven in Scandinavië consistent menselijke activiteit, alsmede menselijke bebouwing en grotere wegen (Carricondo-Sanchez et al., 2020)), bevinden de kerngebieden (met de meeste activiteit en nestplek) van de wolven zich in het Poolse oerbos op zo'n groot mogelijke afstand van menselijke bebouwing (Bubnicki, Churski, Schmidt, Diserens, & Kuijper, 2019)), en worden door de mens gemaakte elementen in het landschap (nederzettingen, wegen, etc.) gemeden (Theuerkauf, Jędrzejewski, Schmidt, & Gula, 2003). Ook de keuze van kerngebieden door wolven wordt overal sterk bepaald door het actief mijden van de mens (Sazatornil et al., 2016). Deze laatste studie pleit er dan ook sterk voor om tenminste delen van het leefgebied van de wolf vrij te waren van de mens, om geschikte nestplekken te garanderen. Tot slot laten verschillende recente studies zien dat niet alleen fysieke menselijke aanwezigheid, maar zelfs alléén menselijke geluiden zoals praten voldoende zijn om op landschapsschaal effecten teweeg te brengen bij tal van diersoorten, waaronder grote predatoren (Suraci, Clinchy, Zanette, & Wilmers, 2019).

Ook op de Veluwe probeert de wolf de mens zoveel mogelijk te mijden. Wolven (en wilde hoefdieren) zijn hier vooral 's nachts of 's ochtends vroeg actief wanneer er nog weinig mensen zijn. Ook de nestplekken van wolven bevinden zich in gebieden die niet/nauwelijks vrij toegankelijk zijn voor de mens. Dat menselijke verstoring dramatische gevolgen kan hebben voor de wolf bleek uit de aanrijding in maart dit jaar nabij Planken Wambuis, Veluwe, volgens beheerders veroorzaakt door opjaging door de mens vanuit een rustgebied.

Het geplande – en deels al gerealiseerde – afschot van wilde hoefdieren op de Veluwe is door zijn omvang dit jaar intensief te noemen. Gepoogd zal worden de mate van verstoring tijdens de jacht zoveel mogelijk te beperken – dit om associaties met mens te vermijden wat helpt bij het behalen van de afschotdoelen. Een recente studie gedaan op de Veluwe laat zien dat het gedrag van wilde hoefdieren in gebieden met alleen recreatie niet wezenlijk anders is dan in gebieden met recreatie en jacht (B. Mols, E. Lambers, J. Cromsigt, D. Kuijper, Smit, 2021). Dit duidt er op dat jacht inderdaad niet perse meer verstoring werkt dan recreatie alleen. Aan de andere kant vindt dit afschot vooral plaats wanneer er geen andere mensen in het gebied zijn (voor zonsopgang/na zonsondergang) en wanneer de activiteit van de wolven juist het hoogst is. Vooral de intensivering van de jacht zal gepaard gaan met een toename van (nachtelijke) menselijke aanwezigheid/activiteit in het gebied, wat volgens de aangehaalde literatuur kan leiden tot duidelijke verstoringen op de wolf. De mate van verstoring van de wolf door jacht op wilde hoefdieren, en in hoeverre deze afhankelijk is van de gebruikte jachttechnieken, is tot nog toe onbekend. Het is aannemelijk dat minder verstoringstechnieken voor hoefdieren (om de associatie met de mens zoveel mogelijk te voorkomen) ook minder verstoring werken voor de wolf, maar dit behoeft nader onderzoek.

3.2- Vermindering aanbod natuurlijke prooidieren

Verscheidende internationale studies laten een directe negatief verband zien tussen het aanbod van natuurlijke wilde prooidieren en de hoeveelheid gerapporteerde aanvallen op vee (Imbert et al., 2016; Jędrzejewski et al., 2012; Meriggi, Brangi, Matteucci, & Sacchi, 1996; Nelson et al., 2015; Nowak, Mysłajek, Kłosińska, & Gabryś, 2011). Met andere woorden: hoe meer aanbod van wilde hoefdieren, hoe minder kans op aanvallen op vee door wolven. Andersom geldt dit ook: een studie uit Wit-Rusland laat zien dat na intensievere afschot van wilde hoefdieren het aantal aanvallen op koeien door wolven toenam (Sidorovich, Tikhomirova, & Jędrzejewska, 2003)). Met een afname van natuurlijk prooiaanbod, door bijvoorbeeld het huidige intensievere afschot op de Veluwe, is het dus niet onmogelijk dat het aantal aanvallen op vee gaat toenemen. Een toename van het aantal aanvallen op vee zal het aantal conflicten met veehouders doen toenemen en leiden tot verminderd draagvlak voor de wolf, mogelijk met toename van illegale praktijken (vervolging, stroperij) (Kuijper et al., 2019).

Vanuit ecologisch perspectief is het aanbod van wilde hoefdieren een belangrijke bepalende factor voor de vestiging en populatie ontwikkeling van wolven, alsmede voor de grootte van hun territorium (Sazatornil et al., 2016). Territoria kunnen kleiner worden bij een hoog voedselaanbod, en groter bij een laag voedselaanbod. Eenmaal gesetteld in een gebied met voldoende natuurlijke prooien prefereren wolven wilde hoefdieren als prooi en geen vee. Van de wolven op de Veluwe zijn de laatste maanden nauwelijks tot geen aanvallen op vee meer gemeld; prooien lijken voornamelijk uit wilde hoefdieren te bestaan (op basis van prooiersten: edelhert, damhert, ree, wild zwijn), alhoewel informatie over de precieze samenstelling van het dieet van de Veluwse wolven op basis van keutel (DNA) onderzoek vooralsnog ontbreekt (zie ook (Jansman et al., 2021)). Uit de vestiging en toename van de wolven op de Veluwe valt tenminste op te maken dat het gebied geschikt is en dat, gezien beperkte recente aanvallen op vee, het voedselaanbod tot nog toe niet beperkend was. Maar, zoals aangegeven, ontbreken momenteel dieet gegevens van wolven die nodig zijn om een meer gegronde uitspraak te doen.

De huidige intensieve reductie (ca. 80% van huidig bestand aan edelhert, damhert en wild zwijn, (Jansman et al., 2021)) zal leiden tot een afname van het natuurlijke prooiaanbod van de wolf. De grote vraag is in hoeverre de huidige intensieve reductie van wilde hoefdieren op de Veluwe zal leiden tot limitering van prooiaanbod voor de wolven (met mogelijk toename van aanvallen op vee, zoals hierboven beschreven). Om een goed antwoord te kunnen geven op deze vraag is het nodig om, naast informatie over het dieet van de wolven op de Veluwe (momenteel dus ontbrekend), ook een goed beeld te hebben van de werkelijke populatie grootte van de wilde hoefdieren. Er worden weliswaar tellingen gehouden door de wildbeheereenheden die een beeld geven van de trend van de hoefdier populaties, maar het is lastig om op grond hiervan goed inzicht te krijgen in de werkelijke populatie grootte en samenstelling van de wilde hoefdieren op de Veluwe (Jansman et al., 2021)). Het ontbreekt dus grotendeels aan informatie om deze vraag goed te kunnen beantwoorden voor de Veluwe. Als we kijken naar het buurland Duitsland lijkt de ontwikkeling van (bejaagde) hoefdierpopulaties met en zonder wolven niet sterk van elkaar te verschillen (Jansman et al., 2021). Maar in hoeverre het gevoerde afschotbeleid van wilde hoefdieren effect heeft op de wolven is op grond van deze gegevens niet te beantwoorden.

Wolven hebben door hun predatie (maar ook door indirect effecten op gedrag, zie derde punt) uiteraard ook zelf impact op de populatie wilde hoefdieren. Zo lijken er uit recente tellingen op de Veluwe dit jaar aanzienlijk minder kalveren van edelherten te zijn, mogelijk door predatie van de wolf

3.3 - Vermindering ecologische effecten wolf

De ecologische effecten van wolven zijn vooral bestudeerd in grote relatief ongestoorde natuurgebieden in het buitenland zoals Yellowstone National Park in USA Bialowieza National Park in Polen. Uit deze studies blijken dat wolven, naast hun bekende directe effect op wilde hoefdier populaties door predatie, sterke effecten hebben op het gedrag van hun prooidieren (Ensing et al., 2014; Hernández & Laundré, 2005; Kuijper, Bubnicki, Churski, Mols, & Van Hooft, 2015), en hiermee indirecte effecten op andere fauna en flora en ecologische processen (Ripple et al., 2014; van Ginkel, Kuijper, Schotanus, & Smit, 2019), de zogenaamde 'trofische cascades'. De wolf heeft dan ook een belangrijke positieve rol voor het functioneren van ecosystemen en de terugkeer van de wolf in West-Europa wordt dan ook door veel natuurbeherende instanties verwelkomd. Bovengenoemde voorbeelden komen echter vooral uit gebieden waar menselijke activiteit zeer beperkt is. In hoeverre de teruggekeerde wolf in sterk antropogene West-Europese gebieden eveneens ecologisch sturende effecten heeft is nog grotendeels onbekend (Kuijper et al., 2016). De grootte van de ecologische effecten van de wolf hangen waarschijnlijk af van de combinatie van de populatie grootte van de wolven, populatie grootte van prooidieren, gebiedsgrootte en aanwezige menselijke activiteiten (Kuijper et al., 2016). Gezien de pas vrij recente vestiging van wolven in antropogene gebieden in West-Europa is nog niet veel wetenschappelijke literatuur beschikbaar over dit thema, alhoewel recent verschillende studies gestart zijn (o.a. Duitsland, Nederland, Zweden). Wij hebben afgelopen 2 jaar onderzoek verricht op de Veluwe naar de effecten van de ecologische van de wolf, met focus op gedragsverandering van wilde hoefdieren.

Onze studies laten indicaties van deze ecologische effecten van de wolf op het gedrag van wilde hoefdieren op de Veluwe zien, en zelfs enige mate van 'trofische cascades', maar deze effecten zijn tot nog toe vrij subtiel (Mols et al, in prep). In verhouding zijn de effecten van recreatie tot nog toe veel sterker dan de effecten van de wolf (Mols et al, in prep). Dit heeft waarschijnlijk te maken met de mate van voorspelbaarheid van de recreërende mens in het gebied (dagactief, blijft doorgaans op de paden) waaraan wilde hoefdieren hun gedrag relatief gemakkelijk kunnen aanpassen. Wat dat betreft is jacht voor wilde hoefdieren en de wolf veel minder voorspelbaar dan recreatie (Cromsigt et al., 2013) en mogelijk daarom verstorerder voor de wolf. Het is onduidelijk of de effecten van de wolf op het gedrag van de wilde hoefdieren sterker gaan worden met de tijd (wilde hoefdieren hebben mogelijk meer tijd nodig om te 'wennen' aan de wolf), of dat deze relatief klein zullen blijven (wolf blijft onvoorspelbaar voor wilde hoefdieren, en aanpassingsmogelijkheden zijn beperkt in antropogeen landschap met hoge pad-dichtheid en weinig rustgebieden).

De huidige vraag is in hoeverre de sterke reductie in wilde hoefdierpopulatie door afschot de ecologische effecten van de wolf op de Veluwe beperkt. Een van de weinige beschikbare wetenschappelijke studies over dit onderwerp komt uit Duitsland (Bavarian Forest National Park), waarin o.a. de ecologische effecten van de lynx op wilde hoefdieren werden vergeleken tussen gebieden met en zonder intensieve jacht. De studie laat zien dat intensieve jacht de ecologische effecten van een andere predator (Lynx) op wilde hoefdieren (graasgedrag ree en edelhert aan jonge bomen) sterk overstijgt (van Beeck Calkoen, S.T.S., Deis, M.H., Oeser, J., Kuijper, D.P.J., Heurich, 2021). Volgens deze studie worden de wenselijke ecologische effecten van een predator (hier lynx) dus gelimiteerd door intensieve jacht.

Uit onze Veluwse studies blijkt, net als bovenstaande Duitse studie, dat de ecologische effecten van de mens (recreatie) op wilde hoefdieren aanzienlijk zijn (B. Mols, E. Lambers, J. Cromsigt, D. Kuijper, Smit, 2021; Brouwer, Mols, & Smit, 2020), en tot nog toe sterker zijn dan die van de wolf (Mols et al,

in prep). Gezien de subtiele ecologische effecten van de wolf op het gedrag van hoefdieren is het aannemelijk dat, net als de Duitse studie, de intensieve jacht op de Veluwe vergelijkbare de ecologische effecten van de wolf zullen beperken of te niet doen, terwijl de ecologische effecten van de wolf juist zo wenselijk zijn.

4. Conclusie

Zoals aangegeven zijn er hoofdzakelijk drie wijzen waarop jacht op wilde hoefdieren effecten kan hebben op de wolf, namelijk: 1) directe verstoring door de mens, 2) vermindering aanbod natuurlijke prooidieren, en 3) vermindering van de ecologische effecten.

De internationale wetenschappelijke literatuur is eenduidig over het eerste punt, menselijke verstoring. Wolven mijden menselijke activiteiten zo veel mogelijk. Het huidige intensievere afschot leidt ongetwijfeld tot meer menselijke activiteiten in het gebied. Daarmee is het aannemelijk dat, zelfs indien de meest zorgvuldige jachttechnieken worden gebruikt, versturende effecten van mensen zullen toenemen. De mate waarin dit tot verstoring leidt bij de wolf- en hoe dit afhangt van verschillende jachttechnieken – is momenteel niet bekend en dient nader onderzocht te worden.

De internationale wetenschappelijke literatuur is ook vrij duidelijk over het tweede punt, vermindering van prooiaanbod voor de wolf. Een sterke reductie van wilde hoefdieren door jacht kan leiden tot toename van aanvallen op vee door de wolf en dit is, door het huidige intensieve afschot, zeker niet uit te sluiten op de Veluwe. Aangezien momenteel cruciale gegevens over de wolf (bijv. dieet) en prooidieren (werkelijke populatie grootte) op de Veluwe ontbreken dan wel onvoldoende bekend zijn is het momenteel niet mogelijk te bepalen of – en bij welke wildstand nodig – voedselaanbod beperkend kan worden voor de wolf. Ook voor het verkrijgen van deze gegevens is aanvullend onderzoek noodzakelijk.

Wat betreft het derde punt is er beperkt, maar toenemend bewijs dat de ecologische effecten van de wolf (gedragsverandering bij prooidieren en gevolgen voor o.a. vegetatie, fauna en landschap, i.e. trofische cascades) ook in het antropogene landschap bestaan, maar dat deze effecten door menselijke activiteiten, zoals recreatie en jacht, worden overstemt. Het is aannemelijk dat het huidige hoge afschot van wilde hoefdieren op de Veluwe deze (kleine) ecologische effecten van de wolf zullen worden beperkt.

Het is dus mijns inziens niet uitgesloten, en wellicht zelfs aannemelijk, dat bovengenoemde 3 effecten kunnen gaan optreden door het huidige intensieve afschot van wilde hoefdieren op de Veluwe. De meeste wetenschappelijke literatuur waarop deze analyse is gebaseerd is afkomstig uit het buitenland en deels uit relatief ongestoorde natuurgebieden. Aangezien de condities op de Veluwe mogelijk afwijkend zijn, met name wat betreft de hoge menselijke druk op de natuur, is het lastig de beschikbare kennis een-op-een toe te passen op de Veluwse situatie. Daarnaast ontbreken dus momenteel belangrijke gegevens over de wolf en prooidieren van de Veluwe om de hierboven gemaakte punten hard te maken, dan wel het tegendeel te bewijzen (namelijk dat deze effecten niet optreden). Gezien de sterk beschermde status van de wolf (Habitatrichtlijn annex 4, Wet Natuurbescherming artikel 3.5) is het dus belangrijk zulk onderzoek te verrichten alvorens menselijk ingrijpen met mogelijk sterk negatieve effecten voor de wolf plaatsvinden. Daarnaast is het belangrijk duidelijkheid te verschaffen hoe in de huidige en toekomstige faunabeheerplannen, en bij het vaststellen van afschotdoelen, rekening gehouden wordt met (de effecten van) de wolf op de Veluwe, en elders in Nederland.

Literatuur

- B. Mols, E. Lambers, J. Cromsigt, D. Kuijper, Smit, C. (2021). Recreation and hunting differentially affect deer behaviour and sapling performance. *Oikos*, *in press*.
- Brouwer, K., Mols, B., & Smit, C. (2020). De invloed van mensen op het graasgedrag van herten. *De Levende Natuur*, *121*(1), 30–31.
- Bubnicki, J. W., Churski, M., Schmidt, K., Diserens, T. A., & Kuijper, D. P. J. (2019). Linking spatial patterns of terrestrial herbivore community structure to trophic interactions. *ELife*, *8*, e44937. doi: 10.7554/eLife.44937
- Carricondo-Sanchez, D., Zimmermann, B., Wabakken, P., Eriksen, A., Milleret, C., Ordiz, A., ... Wikenros, C. (2020). Wolves at the door? Factors influencing the individual behavior of wolves in relation to anthropogenic features. *Biological Conservation*, *244*, 108514. doi: 10.1016/j.biocon.2020.108514
- Cromsigt, J. P. G. M., Kuijper, D. P. J., Adam, M., Beschta, R. L., Churski, M., Eycott, A., ... West, K. (2013). Hunting for fear: innovating management of human–wildlife conflicts. *Journal of Applied Ecology*, *50*(3), 544–549.
- Darimont, C. T., Fox, C. H., Bryan, H. M., & Reimchen, T. E. (2015). The unique ecology of human predators. *Science*, *349*(6250), 858–860.
- Ensing, E. P., Ciuti, S., de Wijs, F. A. L. M., Lentferink, D. H., ten Hoedt, A., Boyce, M. S., & Hut, R. A. (2014). GPS based daily activity patterns in European red deer and North American elk (*Cervus elaphus*): indication for a weak circadian clock in ungulates. *PLoS ONE*, *9*(9), e106997.
- Hernández, L., & Laundré, J. W. (2005). Foraging in the “landscape of fear” and its implications for habitat use and diet quality of elk *Cervus elaphus* and bison *Bison bison*. *Wildlife Biology*, *11*(3), 215–220. doi: 10.2981/0909-6396(2005)11[215:FITLOF]2.0.CO;2
- Imbert, C., Caniglia, R., Fabbri, E., Milanese, P., Randi, E., Serafini, M., ... Meriggi, A. (2016). Why do wolves eat livestock?: Factors influencing wolf diet in northern Italy. *Biological Conservation*, *195*, 156–168. doi: 10.1016/j.biocon.2016.01.003
- Jansman, H. A. H., Mergeay, J., Grift, E. A. van der, Groot, G. A. de, Lammertsma, D. R., Berge, K. van den, ... Nowak, C. (2021). *De wolf terug in Nederland: Een factfinding study*. Retrieved from <https://research.wur.nl/en/publications/9b3623d6-bdc6-4f4d-bd8d-4d14b716b581>
- Jedrzejewska, B. (2005). Large carnivores and ungulates in European temperate forest ecosystems: bottom-up and top-down control. *Large Carnivores and the Conservation of Biodiversity*, 230–246.
- Jędrzejewski, W., Niedziałkowska, M., Hayward, M. W., Goszczyński, J., Jędrzejewska, B., Borowik, T., ... Juszczak, A. (2012). Prey choice and diet of wolves related to ungulate communities and wolf subpopulations in Poland. *Journal of Mammalogy*, *93*(6), 1480–1492.
- Kuijper, D. P. J., Bubnicki, J. W., Churski, M., Mols, B., & Van Hooft, P. (2015). Context dependence of risk effects: wolves and tree logs create patches of fear in an old-growth forest. *Behavioral Ecology*, arv107.
- Kuijper, D. P. J., Churski, M., Trouwborst, A., Heurich, M., Smit, C., Kerley, G. I. H., & Cromsigt, J. P. G. M. (2019). Keep the wolf from the door: How to conserve wolves in Europe’s human-dominated landscapes? *Biological Conservation*, *235*. doi: 10.1016/j.biocon.2019.04.004

- Kuijper, D. P. J., Sahlén, E., Elmhagen, B., Chamaillé-Jammes, S., Sand, H., Lone, K., & Cromsigt, J. (2016). Paws without claws? Ecological effects of large carnivores in anthropogenic landscapes. *Proc. R. Soc. B*, *283*, 20161625. The Royal Society.
- Meriggi, A., Brangi, A., Matteucci, C., & Sacchi, O. (1996). The feeding habits of wolves in relation to large prey availability in northern Italy. *Ecography*, *19*(3), 287–295.
- Nelson, A. A., Kauffman, M. J., Middleton, A. D., Jimenez, M. D., McWhirter, D. E., & Gerow, K. (2016). Native prey distribution and migration mediates wolf (*Canis lupus*) predation on domestic livestock in the Greater Yellowstone Ecosystem. *Canadian Journal of Zoology*, *94*(4), 291–299.
- Nowak, S., Mystajek, R. W., Kłosińska, A., & Gabryś, G. (2011). Diet and prey selection of wolves (*Canis lupus*) recolonising Western and Central Poland. *Mammalian Biology*, *76*(6), 709–715. doi: 10.1016/J.MAMBIO.2011.06.007
- Ordiz, A., Aronsson, M., Persson, J., Støen, O.-G., Swenson, J. E., & Kindberg, J. (2021). Effects of human disturbance on terrestrial apex predators. *Diversity*, *13*(2), 68.
- Ordiz, A., Bischof, R., & Swenson, J. E. (2013). Saving large carnivores, but losing the apex predator? *Biological Conservation*, *168*, 128–133. doi: 10.1016/J.BIOCON.2013.09.024
- Ripple, W. J., Estes, J. A., Beschta, R. L., Wilmers, C. C., Ritchie, E. G., Hebblewhite, M., ... Nelson, M. P. (2014). Status and Ecological Effects of the World's Largest Carnivores. *Science*, *343*(6167), 1241484.
- Sazatornil, V., Rodríguez, A., Klaczek, M., Ahmadi, M., Álvares, F., Arthur, S., ... López-Bao, J. V. (2016). The role of human-related risk in breeding site selection by wolves. *Biological Conservation*, *201*, 103–110. doi: 10.1016/J.BIOCON.2016.06.022
- Sidorovich, V. E., Tikhomirova, L. L., & Jędrzejewska, B. (2003). Wolf *Canis lupus* numbers, diet and damage to livestock in relation to hunting and ungulate abundance in northeastern Belarus during 1990–2000. *Wildlife Biology*, *9*(4), 103–111.
- Suraci, J. P., Clinchy, M., Zanette, L. Y., & Wilmers, C. C. (2019). Fear of humans as apex predators has landscape-scale impacts from mountain lions to mice. *Ecology Letters*, *22*(10), 1578–1586.
- Theuerkauf, J., Jędrzejewski, W., Schmidt, K., & Gula, R. (2003). Spatiotemporal segregation of wolves from humans in the Białowieża Forest (Poland). *The Journal of Wildlife Management*, 706–716.
- van Beeck Calkoen, S.T.S., Deis, M.H., Oeser, J., Kuijper, D.P.J., Heurich, M. (2021). Humans rather than Eurasian lynx (*lynx lynx*) shape ungulate browsing patterns in a temperate forest. *Ecosphere*, in press.
- van Ginkel, H. A. L., Kuijper, D. P. J., Schotanus, J., & Smit, C. (2019). Wolves and Tree Logs: Landscape-Scale and Fine-Scale Risk Factors Interactively Influence Tree Regeneration. *Ecosystems*, *22*(1). doi: 10.1007/s10021-018-0263-z

verzoekschrift de Faunabescherming

Een conversatie met **vv.bestuursrecht (Rechtbank Gelderland)** <vv.bestuursrecht.rb-gelderland@rechtspraak.nl>, **Bestuursrecht (Rechtbank Midden-Nederland)** <bestuursrecht.rb-mnl@rechtspraak.nl>

Door vv.bestuursrecht (Rechtbank Gelderland) <vv.bestuursrecht.rb-gelderland@rechtspraak.nl> op 25-11-2021 10:35

Ik verzoek u om de bijlage te openen.

Met vriendelijke groet,

████████████████████
senior administratief medewerker

Sector Bestuur
Kamer H.3.95
088 361 1516
www.rechtspraak.nl

5 bijlagen:

- 24-11-2021 Bezwaarschrift met bijlagen.pdf (8,4 mb)
- 20211125- doorzendbrief naar rechtbank midden nederland.pdf (0,2 mb)
- 2021-11-024 verzoek voorlopige voorziening.pdf (0,38 mb)
- image001.png (0 mb)
- image002.png (0 mb)

Dit bericht is een kopie van een beveiligde conversatie in Zivver, een dienst voor veilige communicatie.

de Rechtspraak

Rechtbank Gelderland

De griffier van de rechtbank Midden-Nederland
Bestuursrecht

Postbus 16005
3500 DA UTRECHT

Team bestuursrecht
Arnhem

bezoekadres
Walburgstraat 2-4
6811 CD Arnhem

correspondentieadres
Postbus 9030
6800 EM Arnhem

t 088 361 2000

f 088 361 0385 algemeen
f 088 361 0384 belasting
www.rechtspraak.nl

Bij beantwoording de datum en
ons kenmerk vermelden. Wilt u
slechts één zaak in uw brief
behandelen.

datum 25 november 2021
onderdeel Bestuursrecht.vv.gld@rechtspraak.nl
contactpersoon [REDACTED]
doorkiesnummer 088 [REDACTED]
ons kenmerk zaaknummer ARN 21 / 5420 WET
uw kenmerk
bijlage(n)
faxnummer afdeling
onderwerp

het verzoekschrift van Stichting De Faunabescherming te
Amstelveen

Geachte heer/mevrouw,

Onder verwijzing naar het bepaalde in artikel 46b van de Wet op de Rechterlijke Organisatie, zend ik u een dossier betreffende een verzoekschrift van Stichting De Faunabescherming te Amstelveen.

In het Zaaksverdelingsreglement rechtbank Gelderland (Staatscourant 10 april 2013, nr. 9211) is bepaald dat zaken van eigen medewerkers of rechtzoekenden ten aanzien van wie anderszins sprake is van betrokkenheid van de rechtbank, worden verwezen naar de rechtbank Midden-Nederland. In dit geval is sprake van betrokkenheid bij een van de derde-belanghebbenden, reden waarom na overleg met bestuur van de rechtbank Gelderland is besloten de zaak toch te verwijzen.

Een eerder verzoek om voorlopige voorziening van de Stichting De Faunabescherming (tegen het uitblijven van een besluit) is door de rechtbank Gelderland op 4 november 2021 doorverwezen naar de rechtbank Midden-Nederland.

Dit verzoek is bij u geregistreerd onder zaaknummer 21 / 4370.

Van deze verwijzing heb ik de betrokkene op de hoogte gesteld. Het griffierecht is nog niet opgevraagd.

Ik verzoek u de bijgevoegde ontvangstbevestiging, nadat daarop de datum van ontvangst en het nummer waaronder de procedure bij u is geregistreerd zijn ingevuld, **binnen twee weken** na de datum van verzending van deze brief aan mij terug te zenden.

de Rechtspraak

Rechtbank Gelderland

datum 25 november 2021
kenmerk zaaknummer ARN 21 / 5420 WET
pagina 2 van 2

Als u naar aanleiding van deze brief vragen hebt, kunt u contact opnemen met de administratie van de rechtbank op het hierboven vermelde doorkiesnummer.

Hoogachtend,

de griffier